

ANKARA ÜNİVERSİTESİ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ HALKBİLİMİ BÖLÜMÜNÜN TARİHİ

Serpil AYGÜN CENGİZ*

Öz

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilimi Bölümünün tarihi 1935'te Fakülte açıldığında (1925 yılında İstanbul'da kurulan) Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi Müessesesi malzeme ve kadrosuyla DTCF'ye nakledilmesiyle başlar. DTCF'de Türk Antropoloji Enstitüsüne dönüşen ve başında Şevket Aziz Kansu'nun bulunduğu bu birimde etnoloji dersleri verilmiş ve yıllar içinde bu birim Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsüne dönüşmüştür. Pertev Naili Boratav da 1938'de halk edebiyatı dersleri vermeye başlayarak folklorun önemli bir çalışma alanına Fakültede ayrıca yer açar. 1947'de Boratav tarafından Türkiye'nin ilk folklor kürsüsü "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru" adıyla kurulur, ancak 1948 yılında Boratav'ın Fakülteden uzaklaştırılmasıyla kürsü kapanır. 1944 yılında Nermin Erdentuğ'un etnoloji doçenti olması ve 1961'de Etnoloji Kürsüsünü kurmasıyla Fakültede antropolojik folklor çalışmalarının temeli atılır. 1961-1980 yılları arasında Etnoloji Kürsüsünde Nermin Erdentuğ, Orhan Acıpayamlı ve Sedat Veyis Örnek akademide etnografik yöntemle yapılan antropolojik folklor çalışmalarının çok değerli örneklerini verirler. Sedat Veyis Örnek'in kült kitabı *Türk Halkbilimi* (1977) başta olmak üzere *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* (1966), *Anadolu Folklorunda Ölüm* (1971) ve *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* (1979) adlı yayınları Türkiye'deki folklor çalışmalarında kendi döneminde ve sonrasında da uzun bir süre baş ucu kitapları olmuştur. Sedat Veyis Örnek tarafından 1980'de kurulan ve günümüze kadar kesintisiz bir şekilde eğitime devam eden Halkbilimi Bölümüyle birlikte Türkiye'de akademide antropolojik folklor alanı kurumsallaşmıştır. AÜ DTCF'deki başka bölümlerde çalışan Metin And, Hasan Özdemir gibi akademisyenler ve halkbilimi alanında lisans ve lisansüstünde tez yazan, çeşitli folklor metinleri üreten Bölüm öğrencileri dışında farklı bölümlerin öğrencilerinin üretimleri ile dışarıdan Bölüme gelerek ders veren araştırmacıların katkıları DTCF'deki halkbilimi çalışmalarını zenginleştirmiştir. Bölümün dört dönem olarak incelenebilecek tarihçesinin omurgasını belirleyen akademik çatışmaların ardaalanında kişilerarası çatışmaların dokusu bulunmaktadır. Bu çatışmalar üzerinden Bölüm tarihçesinin ev etnografisi bakışıyla ele alınması üretilen bilimsel çalışmaları daha anlamlı ve işe yarar yapacaktır.

Anahtar sözcükler: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilimi Bölümü, halkbilimi, folklor, etnoloji, Şevket Aziz Kansu, Pertev Naili Boratav, Nermin Erdentuğ, Orhan Acıpayamlı, Sedat Veyis Örnek

The History of Folklore department in The Faculty of Language and History-Geography at Ankara University

Abstract

The history of the Department of Folklore at Ankara University, Faculty of Language and History-Geography, began with the transfer of materials and personnel from the Turkish Anthropology Research Center (established in Istanbul in 1925) to DTCF when the faculty was opened in 1935. At DTCF, under the leadership of Şevket Aziz Kansu, the Turkish Anthropology Institute conducted the "Anthropology and Ethnology Curriculum" until 1961. While ethnology courses were being taught at the faculty, Pertev Naili Boratav also began teaching courses on folk literature in 1938, contributing significantly to the field of folklore.

(*)Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Halkbilimi Bölümü, Etnoloji Anabilim Dalı|Ankara University, Faculty of Language and History-Geography, Folklore Department, Ethnology Program serpilayguncengiz@gmail.com.ORCID ID: 0000-0001-7448-4317

In 1947, Boratav established Turkey's first folklore department, named "Türk halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" (Turkish Folk Literature and Folklore Department). However, the department was closed in 1948 when Boratav was expelled from the faculty. In 1944, with the appointment of Nermin Erdentuğ as an associate professor of ethnology and the establishment of the Ethnology Department in 1961, the foundation of anthropological folklore studies was laid at the faculty. From 1961 to 1980, Nermin Erdentuğ, Orhan Acıpayamlı, and Sedat Veyis Örnek, at the Ethnology Department, provided valuable examples of ethnographic studies conducted in the field of folklore. Sedat Veyis Örnek's seminal book *Türk Halkbilimi* (1977) and his other publications such as *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* (1966), *Anadolu Folklorunda Ölüm* (1971) and *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* (1979) have been fundamental references in Turkish folklore studies during their time and beyond. With the establishment of the Folklore Department by Sedat Veyis Örnek in 1980, which was continued uninterrupted until today, the field of anthropological folklore studies has become institutionalized in academia in Turkey. In addition to the academics such as Metin And, Hasan Özdemir who worked in other departments at the Faculty of Language and History-Geography of Ankara University and contributed to folklore studies, both the students of the department and from various departments who have written theses and produced various folklore texts have enriched the folklore studies at the Faculty. The history of the department, which can be examined in four periods, is shaped by interpersonal conflicts that encompass the background of academic disputes. Analyzing the department's history through at-home ethnographic perspective based on these conflicts will make the produced

Keywords: Faculty of Language and History-Geography, Folklore Department, folklore, ethnology, Şevket Aziz Kansu, Pertev Naili Boratav, Nermin Erdentuğ, Orhan Acıpayamlı, Sedat Veyis Örnek

"Araştırma araştırmacının yaşamının bir uzantısıdır."
Ngunjiri, Hernandez ve Chang

Girişⁱ

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilimi Bölümünün tarihi Fakültenin tarihiyle yaşıttır. Bölümün 1935'te başlayarak seksen sekiz yıla yayılan tarihini dört ayrı dönem altında ele alıp irdelemek mümkündür. Bu birbirinden ayrı dört dönemi belirleyen kilometre taşları aynı zamanda Halkbilimi Bölümünün de dört kere kuruluş hikâyesini içeriyor: 1935'te DTCF'ye nakledildiğinde adı Türk Antropoloji Enstitüsüne dönüşen birimdeki "Antropoloji ve Etnoloji Tedrisat Programı" dönemi ve ardından Enstitünün Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsüne dönüştüğü dönem, 1947'de kurulan ve 1948'de kapanan "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" dönemi, 1961'de kurulan ve 1980'e kadar varlığını sürdüren "Etnoloji Kürsüsü" dönemi ve 1980'de "Halkbilim Kürsüsü" olarak kurulup günümüze kadar devam eden "Halkbilimi Bölümü" dönemi:

- 1) 1935'te DTCF kurulduğunda (1925 yılında İstanbul'da kurulan) Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezi Müessesesi malzeme ve kadrosuyla DTCF'ye nakledilir. Türk Antropoloji Enstitüsü altında "Antropoloji ve Etnoloji Tedrisat Programı" oluşturulur. Yıllar içerisinde Enstitü ve bu program "Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü"ne dönüşür.
- 2) Bölümün tarihine "folklor" damgasını vuran ve ikinci dönemi başlatan kişi Pertev Naili Boratav'dır. 1938'de DTCF'de çalışmaya başlayan Pertev Naili Boratav'dır. 1938'de başlayan ikinci dönem (olarak adlandırabileceğimiz periyod) 1948'de Boratav'ın Fakülteden uzaklaştırılması, ardından da Boratav'ın ilmi yardımcısı İlhan Başgöz'ün doktora tezini vermesiyle 1949'da tamamen sona ermiştir.

- 3) 1944'te Nermin Erdentuğ'un DTCF'de -etnoloji çalışmalarını sürdürürken- 1961'de Etnoloji Kürsüsünü kurmasıyla Bölümün tarihindeki üçüncü sayfa açılır. Bu döneme damga vuranlar Nermin Erdentuğ, Orhan Acıpayamlı ve Sedat Veyis Örnek'tir.
- 4) 1980 yılında Etnoloji Kürsüsünün kapatılıp yerine Erdentuğ'un Sosyal Antropoloji Kürsüsünü ve Sedat Veyis Örnek'in de Halkbilim Kürsüsünü kurmasıyla birlikte üçüncü dönem sona erer ve Bölümün bugüne kadar devam eden dördüncü dönemi başlar.

Bu dört ayrı dönemin son üçünün kuruluş hikâyesinden ilgi çekici olan ve hakkında şimdiye kadar konuşulmamış olan, ama artık tartışmamız gereken önemli konulardan biri –hepimiz için odadaki fil-bu kuruluş hikâyelerinden özellikle üçüne eşlik eden Bölüm içi ve Bölüm dışı çatışma halleridir. Çalışmamda Halkbilimi Bölümünün tarihçesini anlatırken Bölümün yapılanmasını ve gelişimini hayli etkileyen özellikle son üç kuruluş hikâyesindeki ana aktörlerin çatışmalarını da belgeler üzerinden genel hatlarıyla aktarmaya çalışacağım.

Birinci Dönem: “Antropoloji Enstitüsü” ve “Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü” (1935-1961)

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilimi Bölümünün tarihi 1935'te Fakülte açıldığında, (1925 yılında İstanbul'da kurulmuş olan) Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezinin Müessesesinin malzeme ve kadrosuyla DTCF'ye nakledilmesiyle başlamaktadır. Bu müessese 1935'te DTCF'ye nakledildiğinde ismi Türk Antropoloji Enstitüsü olarak değişir. Şevket Aziz Kansu, Türk Antropoloji Enstitüsünün tarihçesini anlattığı metninde 1925 yılında kurulan Türkiye Antropoloji Tetkikat Merkezinin Müessesesinin 1933 yılına kadar Haydarpaşa'da bulunan Tıp Fakültesi binasında çalışmalarını yürüttüğünü, 1933-1935 yılları arasında ise müessesenin İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesinde varlığını sürdürdüğünü anlatmaktadır. Kansu, metninde “Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi 1935 yılı sonbaharında Ankarada kurulduğu zaman bu enstitü bütün malzemesi ve kadrosile beraber Ankaraya nakledildi. Şimdi 1935 yılından beri Antropoloji Enstitüsü bu fakültede bulunmakta ve tedrisat ta bu fakültede yapılmaktadır” demektedir (Kansu, 1940: 3).

Kansu, Türk Antropoloji Enstitüsünün tarihçesini anlattığı bu yazısında DTCF'deki “Antropoloji ve Etnoloji Tedrisat Programı”ndan bahsederek bu programda “fizik antropoloji” ve “kültürel antropoloji” eğitimi verildiğini anlatıyor. Kansu, “fizik antropoloji” altında verilen “etnolojik antropoloji”de konuların “[b]ellibaşlı insan ırklarını birbirlerinden ayırt eden fizikî karakterlerin mukayeseli tetkiki, ırkların ve talî ırkların (Sous-Races) tasnifi ve coğrafik dağılışı, muhitin tesirleri” ile “antropometrinin esasları” olduğunu; “kültürel antropoloji” altında verilen eğitimdeki “etnolojik kısmın” ise “[k]avimlerin maddî kültür, lisan müesseseleri ve dinî fikirler ve içtimaî şartlara müsteniden mukayeseli terkiki ve tasnifi” ile “[m]uhitin kültür üzerine tesiri”ni içerdiğini söylemektedir (Kansu, 1940: 14-15).

Fakülte arşivinde yaptığım çalışmalarⁱⁱ sırasında etnolojiyi de eğitim tedrisatının bir parçası olarak gören Antropoloji Enstitüsünün ne zaman “Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü”ne dönüştüğünü bulamadım. Arşiv çalışmalarım sırasında “Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü”nün karşıma çıktığı en eski metin 16.12.1959 tarihli bir belge oldu. Rektör Ord. Prof. Suut Kemal Yetkin imzalı bu belgede Nermin Erdentuğ'un “Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü Etnoloji Dersi Profesörlüğü”ne seçildiği yazıyor. Nermin Erdentuğ hakkında hazırlanan 09.11.1968 tarihli bir raporda da Nermin Erdentuğ'un 1939 yılında DTCF “Antropoloji-Etnoloji Kürsüsü”nden mezun olduğuna ilişkin bir cümle bulunmaktadır (öte yandan Aygen Erdentuğ annesinin 1940'ta “Antropoloji Kürsüsü”nden mezun olduğunu söylüyor [2000a, 7]). 30.07.1944 yılında T.C. Maarif Vekilliği tarafından hazırlanan kararnamede de Nermin

Erdentuğ'un "Antropoloji-Etnoloji Asistanı" olduğu yazıdır. (AÜ DTCF Nermin Erdentuğ'un Akademik Personel Dosyası)

Kansu, sözünü ettiği "DTCF Antropoloji ve Etnoloji Tedrisat Programı"ndaki etnoloji derslerini vermeye başlamadan önce 1933-1935 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi bünyesinde bulunan Antropoloji Enstitüsünde antropoloji ve etnoloji dersleri verdiğini anlatıyor (1940: 3). Bu derslerin DTCF Antropoloji Enstitüsündeki Antropoloji ve Etnoloji Tedrisatında devam ettiğini görüyoruz. Nermin Erdentuğ da "Türk Etnografya Çalışmaları" başlıklı yazısında (1961'de bağımsız bir Etnoloji Kürsüsü kurulmadan önce) DTCF'de yapılan önemli *etnografi-etnoloji* çalışmalarından bahsetmektedir (1969: 68). AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünün tarihindeki bu ilk dönemde kürsü içinde yaşanan çatışmalara ilişkin bir belgeye ulaşamadım, ancak 1960 yılında Nermin Erdentuğ'un bağımsız bir Etnoloji Kürsüsü açma çabalarının ardında *yalnızca* akademik nedenler olduğunu da düşünmenin doğru olacağını sanmıyorum.

İkinci Dönem: "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" (1947-1948)

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde geleneksel folklor çalışmalarının tarihi 1938'de Prof. Pertev Naili Boratav'ın kadroya atanmasıyla başlamaktadır. Boratav 1938 yılında AÜ DTCF'de folklorun araştırma kadrolarındaⁱⁱⁱ yer alan "halk edebiyatı" alanında dersler vermeye başladığında AÜ DTCF'de klasik halkbilimi (folklor) çalışmaları sahneye çıkmıştır:

"Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün öğretimine halk edebiyatı 1938 yılında girdi. Dersin programını başta şu şekilde düzenlemiştim: Haftada iki saatlik ders ve seminer içinde her sömestr Türk halk edebiyatından bir ya da birkaç konu incelenmek suretiyle, öğrenciler dört yıllık bir öğrenim döneminde bütün konular üzerinde genel bilgi ediniyorlardı. Sonradan, Fakülte öğretim programında yapılan değişikliklerle, dört yıllık öğrenim, bir genel bilgiler dönemi, bir de dil ya da edebiyat dallarından birinde derinleştirici öğrenim dönemi olarak ikiye bölününce, halk edebiyatı öğretimini de bu yeni düzene göre uygulamak gerekti. Yeni programa göre halk edebiyatı konularının tümü üzerinde genel öğretim iki yıla -dört sömestre- şu şekilde dağıtıldı: Birinci sömestrde halk edebiyatına giriş olarak, halkbiliminin (folklor) tarihçesi, alanı, kaynakları, yöntemleri; halkbiliminin bir kolu olarak halk edebiyatının tanımlanması; halk edebiyatının ve edebiyat tarihinin ortak konusu olarak halk ozanları (âşıklar) ürünlerinin incelenmesi. İkinci sömestrde: halk destanları, halk hikâyeleri. Üçüncü sömestrde: masallar, fıkralar, atasözleri, bilmece. Dördüncü sömestrde: halk türküleri, seyirlik halk oyunları (meddahlık, Karagöz, ortaoyunu, seyirlik köylü oyunları). İkinci dört sömestrlik dönemde ise her sömestr belli bir tek konuda derinleştirici bir öğrenim izleniyordu; kimi zaman bir tek türün çeşitli sorunlarının incelenmesine giriliyordu, kimi zaman da birbirine yakın birkaç türün ilişkileri üzerinde araştırmalar yapılıyordu; örneğin, bir sömestr masal konusu, bir başka sömestr de türkülerle halk ozanları ürünlerinin ilişkileri üzerinde duruluyordu. Benim o zaman düzenlediğim bu program -bir 'giriş' bölümü dışında- tümüyle halkbiliminin (folklor) bir kolu olarak yalnız halk edebiyatı ('edebiyat folkloru', 'sözlü edebiyat') öğretimini gözetiyordu; bunun nedeni ise dersin, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde bulunması idi." (Boratav, 1982: 103-104).

Boratav 1938'den 1947 yılına kadar halkbilimi (folklor) derslerini dört sömestreye yayarak yapar. 1947-1948 ders yılı başlarında Fakülte'nin öğretim programında ve kürsülerinde yeniden yapılan bir düzenlemeyle Boratav, Fakülte öğretim programında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün bir dersi olan "Türk halk edebiyatı" yerine, "bölümler arası bir program yürütebilmek arzusuyla daha geniş içerikli bir kürsü kurulmasını" önerir (1982: 104). Boratav'ın "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru" adıyla önerdiği bu yeni kürsü Ankara Üniversitesi'nin 7 Nisan 1947 tarihli Senato Kararıyla kabul edilir (Aygün Cengiz, 2017: xi). Boratav, bu programla "Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden başka bölümlerin öğrencilerine de bir lisans sertifikası yapma olanağı sağlayan bir öğrenim" haline geleceğine, programın "halk edebiyatı konularını aşarak" genişleyeceğine ve "ilerde Türk halkbiliminin çeşitli konularında çalışmaya namzet gençlerin yetiştirilmesini sağlayacak bir halkbilimi öğreniminin" temelini atılacağına inanmaktadır:

"Bu kürsünün öğretimi, Türkiye halkının geleneklerini meydana getiren türlü olgular: inanışlar, töreler, törenler, halkbilimleri (halk hekimliği vb.), büyü ve sihirle ilgili işlemler, oyunlar, çeşitli sanat yaratmaları (halk edebiyatı, halk müziği, halk dansları, seyirlik oyunları) ile geleneklere bağlı halk yaşamının çeşitli yönlerinin: çadır ve ev, üretim ve tüketim araçları vb. incelenmesini ve bu alandaki araştırmaların yurt ölçüsünde yönetilmesini, derleme işlerinin örgütlenmesini, derlenen ürünlerin sınıflanmasını ve değerlendirilmesini de üzerine alacaktır." (Boratav, 1982: 104).

Ancak 1948'de DTCF'de yaşanan olaylar^{iv} nedeniyle kürsünün bütçesi TBMM görüşmeleri^v sonucunda kaldırılır, böylece kürsü hiç öğrenci alınmadan kendiliğinden kapanmış olur. Haksız yere yargılandığı mahkemeden beraat etmiş olsa da emekli olana kadar Boratav'a DTCF'de (hatta herhangi bir başka kadroda) çalışabilmesi için imkân tanınmaz: "Bu geniş ve uzun soluklu programın uygulanmasına başlamaya bile vakit kalmadan, yeni kurulmuş olan kürsünün kadrosu kaldırıldı; ben Fakülte'den ayrıldım. (Çocuk, doğmadan ölmüştü.)". Böylece Boratav'ın ifadesiyle, "1938 ile 1948 arasında, 'mütevazı' bir programla yürütülmüş olan halk edebiyatı da [DTCF'de] okutulmaz" olur (Boratav, 1982: 104).

AÜ DTCF'de halkbilimi (folklor) alanı kurumsal bağlamda 1948'de sahneden çekilirken Türkiye'nin ilk iki folklor doktora tezinden biri DTCF'de 1947'de tamamlanmış, diğeri de ertesi yıl jüriye sunulmuştur:

- İlk doktora tezi Mehmet Tuğrul'un, diğeri ise İlhan Başgöz'ündür. Mehmet Tuğrul 1942-1947 yılları arasında DTCF'de çalışmıştır (Pehlivan, 2022: 10). Mehmet Tuğrul, 1947'de kurulmuş olan Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsünün ilk "ilmî yardımcısı" (bugünün deyişiyle araştırma görevlisi) olarak 1946'da *Mahmutgazi Köyünün Halk Edebiyatı I (Menkabe, Hikâye, Masal Fıkra)* başlıklı doktora tezini Boratav'ın danışmanlığında tamamlamış, ancak Boratav'la anlaşamadıkları için 1947'de işine son verilmiştir (doktora teziyle ilgili olarak bkz. Pehlivan, 2022: 7-30).
- İlhan Başgöz ise Türkiye'nin ikinci folklor doktorası olan tez çalışmasına Boratav'ın danışmanlığında başlamış, ancak hocasının Fakülteden uzaklaştırılmış olması nedeniyle Fuat Köprülü'yle tezini tamamlamıştır (Pultar ve Aygün Cengiz, 2003: 83). Başgöz, *Biografik Türk Halk Hikâyeleri: Kahramanları, Teşekkülleri, Saz Şairlerinin Eserleriyle Münasebeti* başlıklı doktora tezini^{vi} 1949'da tamamladıktan sonra Fakültedeki görevine devam etme şansı bulamamıştır (Başgöz, 2017: 166).

1947’de Mehmet Tuğrul’un, 1948’de Pertev Naili Boratav’ın, 1949’da ise İlhan Başgöz’ün Fakülteden uzaklaştırılmaları sonucunda DTCF’de halkbilimi (folklor) alanında çalışmalar yapan biri kalmaz. Bir kürsünün (anabilim dalının veya bölümün) adında “Halkbilimi” sözcüğüyle Türkiye tekrar bir daha ancak Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek 1980 yılında Halkbilim Kürsüsünü kurduğunda karşılaşılabilecektir.^{vii}

Üçüncü Dönem: “Etnoloji Kürsüsü” (1961-1980)

1961’de Etnoloji Kürsüsünü kurmuş olan Prof. Dr. Nermin Erdentuğ Ord. Prof. Hilmi Ziya Ülken, Prof. Dr. Tahir Çağatay, Prof. Dr. Uğur Alacakaptan ve Prof. Dr. İbrahim Yasa tarafından 9 Kasım 1968’de hazırlanan raporda^{viii} yer alan biyografi bilgilerine göre 1939 yılında Antropoloji-Etnoloji Kürsüsünden mezun olur. Erdentuğ, aynı kürsüde 1942 yılında “fizik antropoloji” dalında *Türklerin Kan Grupları ve Kan Gruplarının Antropolojik Karakterlerle İlgisi Üzerine Bir Araştırma* başlıklı teziyle doktorasını tamamlar (akt. Münüsoğlu, 2017: 135-136). Daha sonra 1944 yılında “Yeryüzü İlkel Topluluklarında Erginlenme Seromonileri ve Bu Seromonilerde Diş Sakatlama Pratikleri” adlı teziyle etnoloji alanında Türkiye’nin ilk doçentlik payesini alan araştırmacısı olur (Erdentuğ, 2000a: 7). Erdentuğ 1949-1951 yılları arasında İngiltere ve İskandinav ülkelerinde yaptığı araştırmalar sonrasında etnolojiye daha da büyük ilgi duymaya başlar ve DTCF Antropoloji Kürsüsünde “sosyal antropoloji” ve “saha çalışması” derslerini ilk defa veren öğretim elemanı olur; Erdentuğ 1956-1959 yılları arasında da Amerika Birleşik Devletleri’nde kalmış ve yine bu alanlarda çalışmalarını sürdürmüştür (Erdentuğ, 2000a: 7). Fakültenin etnografik yöntemle dayalı ilk *antropolojik folklor* yayınlarını yapan öğretim elemanlarından biri Erdentuğ’dur.^{ix}

Erdentuğ, Şevket Aziz Kansu’nun itirazına rağmen Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsünü iki ayrı kürsüye ayıran kişidir. Hasan Münüsoğlu, *İrk Lekesi –Türkiye’de Antropolojinin Kurulma ve Kurumsallaşma Sorunlarına Tarihsel Bir Yaklaşım: DTCF Örneği* (2017) adlı çalışmasında Şevket Aziz Kansu’yu Türkiye’de antropoloji alanının kurucu hocası olarak anlatmaktadır (Münüsoğlu, 2017: 57-92) ve Münüsoğlu’nun oluşturduğu Kansu profilinden çıkarabileceğimiz en önemli sonuçlardan biri, Kansu’ya göre antropolojinin alt alanları olan paleoantropoloji, fizik antropoloji, prehistorya ve etnolojinin birbirinden ayrıştırılamaz ve/veya ayrıştırılmaması gereken bir yapı oluşturduğudur.

Erdentuğ’un etnoloji doçenti olması ve yurtdışında etnoloji alanında bilgi edinme çerçevesinde çeşitli araştırmalar yapması Erdentuğ’un fizik antropolojiden uzaklaşarak etnoloji çalışmalarına daha yakınlaşmasına sebep olmuş görünüyor. Erdentuğ 1959 yılında profesör olduktan (Erdentuğ, 2000a: 7) sonra etnoloji derslerinin verilmekte olduğu *Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsünden* verdiği derslerin bağımsız bir Etnoloji Kürsüsü altında verilmesi gerektiğine ilişkin DTCF Dekanlığına 29.02.1960 tarihinde bir teklifte bulunur. Bu teklif Kürsü Başkanı Ord. Prof. Şevket Aziz Kansu tarafından olumlu karşılanmaz. Bağımsız bir Etnoloji Kürsüsünün kurulmasına karşı olan Şevket Aziz Kansu 23.03.1960’ta bir raporla olumsuz görüşünü Dekanlığa bildirir. 13.04.1960’ta DTCF Profesörler Kurulunda bulunan 23 kişiden 18’inin olumlu oyu ve 5’inin olumsuz oyu sonucunda “Etnoloji dersinin müstakil bir kürsü halinde kurulmasına” karar verilir.^x 29.06.1961 tarihli ve 2138 sayılı Ankara Üniversitesi Senato Kararıyla AÜ DTCF Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsünün Antropoloji Kürsüsü ve Etnoloji Kürsüsü olarak iki ayrı kürsü olması kabul edilir.^{xi}

Erdentuğ 29.02.1960 tarihinde AÜ DTCF Dekanlığına gönderdiği talep yazısına etnolojinin fizik antropolojiyle birlikte olmasının dönemin koşullarının zaruriyetinden olduğunu söyleyip Şevket Aziz Kansu’ya teşekkür ederek yazısına başlamaktadır:

“Fakültemiz Antropoloji-Etnoloji kürsüsünde Etnoloji derslerini 1945 yılı Ocak ayından bu yana (16 seneden beri) kürsü Ord. Profesörü Sayın Dr. Şevket Aziz Kansu’dan devr alınarak, tarafımdan okutulmaktadır. Ancak Etnoloji ders grubunun (Etnoloji ve etnografya) bu günkü gelişmiş hali ile artık, üç ayrı bilim (Fizik Antropoloji, Etnoloji ve Prehistorya) nın teşkil ettiği bir Kürsü idaresi altında çalışması güç bir hale gelmiş bulunmaktadır. Esasen mahiyet ve metot itibariyle tamamen bir birinden farklı olan bu iki bilim kolunun yani Fizik Antropoloji ve Etnoloji’nin bidayette, bir kürsü halinde birleşik olarak tesisinde, şüphesiz ki o günkü tarihi, idari ve mütehasıs eleman yokluğu gibi sebeplerin rolü büyüktür. Burada bilvesile, bu dersin ihdası suretile katlanmış olduğu zahmet, külfet ve yapmış olduğu hizmet dolayısıyla Sayın Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu’ya teşekkür etmek biz etnologlara düşen en zevkli vazifelerimizden biridir.”xii

Erdentuğ söz konusu raporuna etnoloji alanının nasıl ayrı bir uzmanlık alanına dönüştüğünü anlatarak devam etmektedir:

“Diğer taraftan, biri bu günkü ırkların tiplerini, saçını, maktanı, kanını inceleyen ve binaenaleyh Biyolojik bir İlim olan Fizik Antropoloji ile diğeri bu günkü ilkel cemiyetlerin maddi ve sosyal kültürlerini, din ve Majilerini, ekonomisini ve hatta bugünün köy topluluklarının Sosyal yapısını, akrabalık ve aile sistemleri ve kaidelerini inceleyen ETNOLOJİ gibi hem konu ve hem de metot bakımından farklı olan bu iki ayrı ilim kolunun birarada inkişaf şartlarının aynı olmayacağı aşikârdır. Filhakika, bugün Batılı memleket Üniversitelerinde ETNOLOJİ, değil sadece bir müstakil kürsü halinde, çoğunda ta 1918’den beri müstakil bir Enstitü halinde çalışmaktadır. Buna ait üniversiteler listesi ilişiktir. Bu itibarla Sosyal bir ilim olan ETNOLOJİ’nin artık Fakültemizde de Müstakil bir kürsü halinde kurulmasının ve çalışmasının zaruri bir hale gelmiş olduğu kaçınılmaz bir hakikattir. Zira, ETNOLOJİ’nin Fizik Antropolojiye bağlı olarak faaliyeti çeşitli mahzurları tevhit etmektedir.”

Erdentuğ, raporunda etnoloji ile fizik antropolojinin bir arada bulunmasının sakıncalarını iki ayrı maddede açıklamaktadır. Erdentuğ dilekçesinde, etnoloji ve fizik antropolojinin içerik ve konu bakımından tamamen farklı olduğunu ve tek bir kürsü içinde bulunmalarından dolayı etnolojinin kadro ve ders bakımından gelişemediğini ileri sürmektedir:

“1- Etnoloji ve Fizik Antropoloji’nin mahiyet ve konu bakımından tamamen ayrı birer bilim kolları olmaları dolayısıyla, talebenin bir taraftan Biyoloji dersine, bir taraftanda ETNOLOJİ dersine devam mecburiyeti karşısında kalıp talebinin zihninin karışması ve talebeye güçlükler çıkarması, (hatta bu sebeple bazıları bu sahadan ayrılmak zorunda kalmıştır) ve bu yüzden talebenin gelememesi güçlüğü.

2- ETNOLOJİ’nin kendisinden tamamen farklı mahiyette olan bir bilim kolu ile birlikte tek bir Kürsü içinde bulunuşu dolayısıyla gelişme ve genişleme imkânını bulamaması... Bu halde bütün bu mahzurların, ETNOLOJİ’nin müstakil bir kürsü halinde çalışmasıyla ortadan kalkacağı muhakkaktır. Diğer taraftan, bugün Türkiyemizin ETNOLOJİ’si yabancı ilim adamlarının daimi ilgisini üzerine çekmekte ve bu sebeble Memleketimize hey’etler gelmektedir. Biz Türk Etnologları (Bendeniz ve bir Doçent arkadaş ile) nın naçiz imkânlarımızla

yaptığımız ETNOLOJİ çalışmalarının, ETNOLOJİ nin müstakil olması kazanacağı daha geniş kadro ve daha etraflı bir ders programı (Maalesef halen bu kadar geniş bir ilim kolu 4 saatlık ders içine sığdırılmaktadır) ve Akademik faaliyeti ile daha fazla gelişme imkânları bulacağı şüphesizdir.”

Erdentuğ, dilekçesini “Netice olarak, tamamen Sosyal bir ilim olan ETNOLOJİ’nin Fakültemizde de müstakil bir kürsü halinde kurulması ve çalışması, talebenin daha iyi yetişmesine ve hemde ETNOLOJİ’nin gelişmesine imkân verecektir. Ve işte bu sebebedir ki, Fakültemizde bir ETNOLOJİ Kürsüsünün kurulmasını teklif eder ve bu gerekçenin yüksek delâletinizle, Sayın Profesörler Kuruluna duyurulmasına müsaadenizi ve yardımınızı diler, en derin saygılarımı sunarım” diyerek bitirdikten sonra metnin arkasındaki ekinde dünyada antropoloji ve etnoloji kürsülerinin ayrı yapılandığı üniversitelerden örnekler vermektedir:

“Batılı Memleket Üniversitelerini ve buralardaki ETNOLOJİ kürsü ve Enstitülerini bildiri listedir.

1- AVUSTURYA da: University of Vienna, Faculty of Philosophy’e bağlı olarak, CHAIR OF ETHNOLOGY ve ayrıca ayrı bir binada, Institute of Ethnology.

2- ALMANYA da: Free of University of Berlin, Faculty of Philosophy’e bağlı olarak; INSTITUTE OF ETHNOLOGY.

Yine MAINZ de, Faculty of Philophy’e bağlı, INSTITUTE OF ETHNOLOGY

Yine GÖTTINGEN de İnstitute fr VOLKERKUNDE

Ve yine HAMBURG da Seminer für VOLKERKUNDE

Ve yine COLOGNE da Seminar für VOLKERKUNDE

Ve yine BONN da University of bonn Seminar of ETHNOLOGY

Ve yine FRANFURT da University of Frankfurt Anthropolgy Enstitüsünden ayrı olarak Seminar of ETHNOLOGY (VOLKERKUNDE)

Ve yine TÜBİNGEN de Faculty of Philosophy’ye bağlı olarak, ETHNOLOGICAL INSTITUTE (VOLKERKUNLICHES INSTITUT)

3- İSVİÇRE de: University of Basel’da, Faculty of Philosophy and History’ye bağlı olarak, CHAIR OF ETHNOLOGY

Ve yine UNIVERSITY OF ZURICH de LECTURESHIP OF ETHNOLOGY

Ve yine University of Freiburg da Faculty of Letters’a bağlı olarak Chair of ETHNOLOGY

Ve yine University of GENEVA da LECTURESHIP OF ETHNOLOGY

Ve yine Turun University de INSTITUTE OF ETHNOLOGY

4- İNGİLTERE de: University of Oxford University of Manchester University of Birmingham da birer Dept. of ETHNOLOGY mevcuttur.

5- HOLLANDA da: State University – GRONINGEN Faculty of arts and Economics’e bağlı olarak INSTITUT VOOR VOLKEKUNDE

6- Utrechtte: State University UTRECHT Faculty of Arts VOLKENKUNDE INSTITUT

7- AMERİKA: Faculty of Arts da School of Social Studies’e müstakil kürsüler halinde çalışmaktadır.

8- FRANSA da University Paris’e bağlı olarak, Institute of ETHNOLOGY (1925’de kurulmuş)

Ayrıca, Faculte des Lettre’e bağlı olarak Ethnology

Paris’de Centre de formation aux fondament aux recharches de Enthnologies (C.F.R.E.) (Center of Framing for Ethnological research)

Erdentuğ'un teklifini Kansu'nun olumlu karşılamadığı 23.03.1960 tarihinde Dekanlığa yazdığı rapordan anlaşılmaktadır:

"Fakültemizde bir etnoloji kürsüsünün kurulması hakkında Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'un Dekanlığa yapmış olduğu teklifin Dekanlıkça tarafıma gönderilen örneğini dikkatle okudum. Bu husustaki düşüncelerimi saygılarımla bildiriyorum. Teklif sahibi yazısının başında Etnoloji derslerini onaltı yıldanberi benden devir alarak okuttuğunu ifade ediyor. Doğru değildir. Bahsettiği 16 yıl içinde 4 yılını ecnebi memleketlerde geçirmiştir. Bu süre içinde derslerin tümünü ben üzerime alarak okuttum. Teklif sahibi kürsümüze doçent tayin olunduktan sonra Etnoloji derslerini kendisine 'devr' etmek değil, ancak Üniversiteler kanununun Ord. Profesörlerin görevleri sırasında zikrettiği kanun maddesi 27, d fıkrası uyarınca etnoloji derslerinin bir kısmını okutmakla tarafımdan görevlendirilmiş olduğunu beyan etmeliyim. Nitekim, Prof. Dr. N. Erdentuğ, birkaç ay öncesine kadar kürsümüzde doçent sıfatıyla vazife gördüğüne göre kendisi de aynı kanunun 21. Maddesi uyarınca vazife ifa etmiş durumundadır."

Kansu, DTCF Dekanlığına yazdığı yukarıda sözü edilen 23.03.1960 tarihli resmi yazısının en sonunda "Netice olarak, mevcut kürsümüzün ikiye bölünmesini istihdaf eden bir Etnoloji kürsüsü kurulması teklifine ve Profesörler Kurulu kararına iştirak etmediğimi, muhalif olduğumu beyan ederim" diyerek Etnoloji Kürsüsünün bağımsızlaşmasına karşı olduğunu iki ayrı argümanla gerekçelendirmektedir. Kansu'nun ilk karşı çıkış argümanı, dünyada bir arada bulunan antropoloji ve etnoloji programlarından verdiği örnekler üzerine kuruludur:

"Teklif sahibi Antropoloji ve Etnolojinin bir kürsü içinde bulunmasına artık taraftar değildir. Bu husustaki örnekleri ve hükümleri tek taraflıdır. Antropolojik ilimlerin çok revaçta olduğu ve büyük gelişmeler gösterdiği meşhur üniversitelerden alacağım birkaç örnek durumu aydınlatacaktır.

- Harvard University: Faculty of Arts and Science-Department of Anthropology Chairman (-), General Ethnology, Physical Anthrpology, Archaeology and Applied Anthropology, Ethnology of the America....) S.343
- University of Chicago: Social Science division Departmen of Anthropology, Chairment (-), General Anthropology, Archeology, Ethnology....) S.355.
- University of California: Collage of Letters and Science: Department of Anthropology, Chairman (-) World Ethnology, Ethnography of Africa... General Anthropology, Physical Anthropology, old world Prehistory...." s. 354
- University College London Department of Anthropology (Social anthropology, Physical anthropology, Genetics, Eugenics....' S.168
- University of Cambridge: Department of Archaeology and Anthropology (Social Anthropology, Physical Anthropology...' S.169.
- Institut d'Ethnologie: Musée de l'homme (Paris) Zoological 'Zoological and biological anthropology, psychophysiology of Man and Anthropoids, Technology and human Geography, Quaternary geology and Human Paleonthrology..' s.142.

- Université de Lyon: Faculty of Letters. -Laboratory of Ethnology: (Comparative technologie, Prehistory, Physical Anthropology...' s.143. (Bakınız : International Directory of Anthropological Institutions 1953 New York)

Üniversitelerin ve Fakültelerin bünyelerine göre Antropolojinin ve Etnolojinin aynı bir department (Enstitü) ve hatta bir kürsü içinde bulunduklarına dair daha birçok örnekler vermemiz kabildir. Teklif sahibi Antropoloji ve Etnolojinin birbirlerini tamamlar disiplinler olduklarını nedense kabul etmemektedir. Bu hali bizzat Prof. Dr. N. Erdentuğ'un yetiştirme şekli tekzip etmektedir. Kendisi Fakültemizde Antropoloji ve Etnoloji kürsüsü derslerinin öğrencisi olarak yetiştirilmiş doktorasını 'Türklerin Kan grupları ve kan gruplarının Antropolojik karakterlerle münasebeti' gibi Fizik Antropoloji konusunda başarı ile hazırlamış, zamanla Etnolojik sahadaki araştırmalara yönelmiş ve profesörlüğe kadar yükselmiştir. Çünkü biz yalnız bu Fakültede çeyrek yüzyıla yaklaşan öğretim hayatımızda kürsümüzün adını taşıyan Antropoloji ve Etnoloji derslerini 'Antropoloji insanları Anatomik, Fizyo-psikolojik ve sosyolojik üç görüşten mütalaaya mecburdur. Bu, insan hakkında tam bir bilgi kazanmak için gereken şarttır' (Prof. L. Manouvrier) diyen görüşten hareketle tanzim ettik."

Kansu'nun ikinci karşı çıkış argümanı ise DTCF'de "Etnoloji derslerinin, Anropoloji ve Prehistorya dersleriyle birlikte bir kürsü içinde okutulmasının bu disiplinlerin gelişmesine hiç bir suretle engel olmadığı" görüşü üzerinde temellenmektedir:

"Teklif sahibi ders saatlerinin azlığını ileri sürerek ayrılma lehinde bulunmaktadır. Kürsü derslerinin saatleri Fakültemizin öğretim ve imtihan yönetmeliğinin bölümlere sınırladığı 16 saati geçemez. Diğer taraftan yönetmeliğin 4. Maddesi 'her öğrencinin birinci devre kendi bölümünün iç yönetmeliğinde gösterilen hazırlayıcı mahiyetteki bütün derslerine ikinci devrede ise kendi seçimine göre sahasında derinleşmesini sağlayacak belli derslere devam eder' dediğine göre Etnoloji ve Antropoloji derslerinin bir kürsüde okutulması öğrencilerin yetiştirmeleri aleyhine bir drum yaratmamaktadır. Kürsümüzün esas öğrenci sayısı Dekanlığın gönderdiği resmî listeye göre (25)dir. Yardımcı öğrenciler bu sayıya dahil değildir. Bu disiplinler için Avrupa Üniversitelerindeki öğrenci durumu bizden farklı değildir. 'Antropoloji ve Etnoloji Ord. Profesörü' sıfatıyla yönetimi uhdemada bulunan Antropoloji ve Etnoloji kürsüsünün bir Etnoloji kürsüsü kurulması teklifi ile açık olarak bu kürsünün iki ayrı kürsüye bölünmesi hedef tutulduğu anlaşılmaktadır. Üniversiteler kanununun gerekçesinde (üniversiteler kanunu, kanunla ilgili resmî vesikalar ve açıklayıcı notlarla birlikte Dr. Hıfısı Timur İstanbul Üniversitesi yayınları. 1946. S.24-25) Ordinaryüslük ve kürsü kavramı hakkında aşağıya kaydedeceğim görüşler hâkim olmuştur: 'Ordinaryüslük unvanı ise bir esas kürsünün başına geçirilen profesöre verilmektedir. Fakültelerin bilimsel kuruluşlarında Kürsüler birer bütün olacak ve bir bilim kolunun veya çok dallı bilim kollarının bir esas kürsüsü olacaktır. Bir ordinaryüsün yönetimine verilecek olan bu kürsüye bağlı dallarda başka profesörler, doçentler bulunursa Ordinaryüs unvanını alan profesörler, bu

kürsüde çalışma beraberliğini ve yönetimin işini üstüne alacak, derslerin gereğince okutulmasını sağlayacak, asistanlar, doçentleri yetiştirmekten doğrudan doğruya şahsî sorumlu tutulacaktır....' Görülüyor ki Üniversiteler kanunu gerekçesinde kürsüler bir bütün olarak kabul edilmiştir. Bir kürsünün içinde birçok dersler profesörler, doçentler tarafından okutulacaktır. İşte gerekçenin ifade ettiği bu görüşü, kanunun 6. Maddesi 'Fakültelerde kürsü ve Enstitülerin kurulması, kaldırılması veya birleştirilmesi hakkında teklifleri Profesörler Kurulu yapar' demekle tesbit etmiştir. Kanunun bu maddesinde kürsü bir bütün olarak kabul edildiği için ikiye bölünmesi derpiş olunmamıştır. Kürsüyü bölmek için bir hüküm yoktur. Kanun maddesi çok açıktır. Halbuki yapılan teklif yeni bir kürsü ihdası veya kurulması hakkında bir teklif değil mevcut bir kürsünün adını dahi ikiye bölerek ayırmak teklifidir ki kanaatimizce kanun maddesinin ruhuna aykırıdır.

Fakültemizin kuruluşundan yâni 25 yıla yakın bir zamandan beri Etnoloji derslerinin, Anropoloji ve Prehistorya dersleriyle birlikte bir kürsü içinde okutulmasının bu disiplinlerin gelişmesine hiç bir suretle engel olmadığı bugün yalnız Etnoloji için kürsümüzde bir profesör ve bir doçent olarak iki öğretim üyesinin bulunması ile de aşıkârdır. Kürsümüz içinde Etnolojinin gelişmesini dün olduğu gibi bu gün de candan temenni ediyorum.”

Etnoloji Kürsüsünün kurulması sürecinde yaşanan (ve yazışmalardan öğretim elemanları arasındaki çatışmaların sadece akademik boyutunu çıkarabildiğimiz) antropoloji ve etnoloji alanları üzerine yapılan tartışmaların^{xiv} Fakültede senelerce (hatta günümüzde de halen) devam ettiği bilinen bir gerçekliktir.

1961 yılında Etnoloji Kürsüsü kurulduktan sonra Nermin Erdentuğ ile Erdentuğ'un asistanı Orhan Acıpayamlı ve Almanya'da “etnoloji ve dinler tarihi” alanında doktorasını tamamlayarak Etnoloji Kürsüsünde asistan olarak işe başlayan Sedat Veyis Örnek 1980'e kadar aynı kürsüde birlikte çalışırlar. Erdentuğ'un *Hal Köyü'nün Etnolojik Tetkiki* (1956) ve *Sün Köyü'nün Etnolojik Tetkiki* (1959) başlıklı monografik çalışmaları başta olmak üzere birçok başka çalışması Türkiye sahasında etnografik yöntemin kullanılması yoluyla üretilen *antropolojik folklor* çalışmalarıdır.^{xv}

1952 yılında AÜ DTCF Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsünde işe başlayan Orhan Acıpayamlı (o tarihteki soyadıyla Küçükaydın) Ord. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu danışmanlığında “Acıpayam ve Çevresinde Mesken ve Meskenle İlgili Etnoğrafik Araştırmalar” başlıklı etnolojik doktora tezini 1954 yılında tamamlar. Acıpayamlı'nın yayınları incelendiğinde onun çalışmalarının da Erdentuğ'unkiler gibi Türkiye sahasında etnografik yöntemin kullanılması yoluyla üretilen *antropolojik folklor* çalışmalarıdır.^{xvi}

1961 yılından 1980'de vefat edene kadar AÜ DTCF'de çalışmış olan Sedat Veyis Örnek^{xvii} ise kült kitabı *Türk Halkbilimi* (1977) başta olmak üzere *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki* (1966), *Anadolu Folklorunda Ölüm* (1971) ve *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk* (1979) başlıklı yayınlarını çıkartarak ve 1980'de Halkbilim Kürsüsünü kurarak^{xviii} antropolojik folklorun Türkiye'de kurumsallaşmasını sağlayan öncü akademisyendir.

Sedat Veyis Örnek dışında Orhan Acıpayamlı da antropolojik folklorun Türkiye'de tanınmasını sağlayan önemli akademisyenlerden biridir. Bu iki isim sadece yaptıkları yayınlar ve DTCF'deki

çalışmalarıyla değil, ayrıca Ankara Üniversitesi dışında verdikleri derslerle de alana katkıda bulunurlar. Sedat Veyis Örnek “Türk Halkbilimi” adıyla 1975-1976, 1976-1977’de Fırat Üniversitesinde ve 1976-1977, 1977-1978’de Ege Üniversitesinde; Orhan Acıpayamlı ise “Halk Bilimi” adıyla 1976-1977, 1977-1978, 1978-1979’da Fırat Üniversitesinde^{xi} dersler verir.^{xx} Her ikisi de başka üniversitelere giderek halkbilimi dersleri vermek suretiyle de folklorun akademideki tanınırlığını artıran kişiler olmuşlardır.

Dördüncü Dönem: “Halkbilimi Bölümü” (1980-...)

DTCF’de Halkbilimi Bölümünün günümüze kadar sürmekte olan dördüncü dönemi ise 1980’de Bölümün kuruluşundan bu yana devam etmektedir. 7 Kasım 1980’de Etnoloji Kürsüsü’nün kapatılarak Halkbilim ve Sosyal Antropoloji kürsülerinin kurulması konusunda hazırlanan raporun Fakülte Kurulunda okunmasının ardından öneri oybirliğiyle kabul edilir. Yine aynı toplantıda AÜ DTCF Kurulu’nda yapılan gizli oylama sonucunda Sedat Veyis Örnek, Halkbilim Kürsüsü Başkanlığı’na, Nermin Erdentuğ ise Sosyal Antropoloji Kürsüsü Başkanlığına oybirliğiyle seçilir (*AÜ DTCF Sedat Veyis Örnek’in ve Nermin Erdentuğ’un Akademik Personel Dosyaları*). Kürsünün açılıp Sedat Veyis Örnek’in başkan olarak seçilmesinin bir hafta ardından, 15 Kasım 1980’de, Örnek vefat eder. Kürsü Başkanlığına Orhan Acıpayamlı getirilir.

1980 yılında Halkbilim Kürsüsünün kurulmasından önce Etnoloji Kürsüsünde birlikte çalışmakta olan Erdentuğ, Acıpayamlı ve Örnek arasında yoğun kişisel çatışmalar yaşanmış olduğu Fakültede bir giz değildir. Ben, bu çatışmaların varlığından “TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması” başlıklı proje çalışmasını yürütürken gerek Sedat Veyis Örnek’i tanıyan doksandan fazla kişiyle yaptığımız görüşmelerin bir kısmında dinlediklerimizden gerekse Fakülte arşivinde bulunan bazı belgelerden öğrendiklerim yoluyla Erdentuğ, Acıpayamlı ve Örnek arasındaki sorunlardan haberdar olmuştum.^{xxi} Söz konusu çatışmaları kristalize olmuş bir biçimde Etnoloji Kürsüsü başkanının kimin olacağı meselesinde görmek mümkündür: 1974 yılında Fakülte Kurulu’nda üçte iki çoğunluğun katıldığı Etnoloji Kürsüsü Başkanlığı seçiminde Nermin Erdentuğ’a karşı Sedat Veyis Örnek de Etnoloji Kürsüsü Başkanlığı’na aday olur. 2 boş oyun çıktığı gizli oylamada, Orhan Acıpayamlı için 7 oy ve Sedat Veyis Örnek için 16 oy çıkar, neticede Nermin Erdentuğ 45 oyla Etnoloji Kürsüsü Başkanlığı’na seçilir (*AÜ DTCF Kurulu Karar Defteri*, Karar Tarihi: 12.06.1974). 1979 yılında Sedat Veyis Örnek yeniden Etnoloji Kürsüsü Başkanlığına aday olur ve Fakülte Kurulu’nda üçte iki çoğunluğun katıldığı gizli oylama sonucunda 34 oy alan Nermin Erdentuğ’a karşılık 38 oy alarak Etnoloji Kürsüsü Başkanlığı’na getirilir (*AÜ DTCF Kurulu Karar Defteri*, Karar Tarihi: 02.07.1979). Sadece bu seçim meselesinin bile Kürsü içinde önemli bir gerilime yol açtığını (sözünü ettiğim) proje kapsamında görüşme yaptığımız bazı kişilerden dinlemiştik. 1980 yılında Halkbilim Kürsüsünün kurulması kararının ardında Etnoloji Kürsüsü Başkanı olamayan Nermin Erdentuğ ile Erdentuğ’un yerine seçilen Örnek’in kendi aralarında anlaşarak Etnoloji Kürsüsünü kapatıp iki ayrı kürsü (Sosyal Antropoloji Kürsüsü ve Halkbilim Kürsüsü) kurmak için bir karara varmış olduklarını tahmin etmek güç değil diye düşünüyorum.

AÜ DTCF Halkbilim Kürsüsü bağımsız bir bölüm olarak (Örnek’in vefatının ardından) lisans programına öğrenci alır ve ders programını uygularken Kürsü 1983’te YÖK kararıyla kapatılıp Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne Halkbilim Anabilim Dalı olarak bağlanır. 1994-1998 yılları arasında DTCF Halkbilim Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak çalışırken dönemin Halkbilim Anabilim Dalı ile Etnoloji Anabilim Dalı öğretim elemanlarının bizlere 1983’te yaşanan bu olayın arkasında Hacettepe Üniversitesi Türk Halkbilimi Bölümünden Prof. Dr. Dursun Yıldırım’ın Yükseköğretim Kurulu’na yazdığı bir rapor olduğunu anlatırlardı. O nedenle, çalıştığım Bölümün tarihçesi üzerine araştırmalarımı

yaparken Prof. Dr. Dursun Yıldırım'a eposta yazarak konuyla ilgili bilgisine başvurdum. 27 Haziran 2020'de kendisinden bana aşağıdaki cevap^{xxii} geldi:

«YÖK kuruldu. Yeni bir üniversiteler teşkilat kanunu çıkardılar. Yok edilen bölümler arasında DTCF Halkbilimi Bölümü de vardı. İyi kötü, elimizde bir disiplin ayakta dururken onu da yok ettiler. Çok canım sıkılmıştı. Ne yapabilirim diye düşündüm durdum. Zamana uygun düşecek bir formül düşünmeye başladım. Çünkü artık DTCF Halkbilimi de tarih olmuştu. Amerika tecrübeme bir de Sovyet Akademisi ve ona bağlı Türk sovyetleri de eklenmişti. Oralarda bu işlerin önemini ve işlevlerini yakından görme olanağım oldu. Bu birikimin bir şekilde Türk bilim hayatında yerini almasını arzu ettim. Yetkili makamlarda oturan kim önüme gelirse anlatıyordum ama sonuç yoktu. Sonuçta kimya hocası ve YÖK üyesi arkadaşım Arif Çağlar'a yakındım. O da beni rahmetli Gürol Ataman ile tanıştırdığını söyledi. Belirttiğim toplantıda tanıştım. Yerbilimleri hocası olduğundan Beytepe'den bir tanışıklığım olmamıştı. Konuyu o gün kendisine açtım ve çok stratejik bir bilim dalı olduğunu anlattım. Çok zeki bir insandı, konuyu anladı ve belirttiğim raporu istedi. O raporu DTCF Halkbilimi bölümü kapatıldıktan sonra 1982 yılında yazdım. Türk Halkbilimi Bölümünün şimdilik Türk Dili ve Edebiyatları Bölümleri patronajında açılmasını belirttim. Ve ilk olarak DTCF bünyesinde ve Hacettepe Üniversitesi'nde müstakil anabilim dalı olarak faaliyete geçirilmesi yerinde olacaktır, dedim. Böylece her iki üniversite, akabinde diğer üniversiteler bu anabilim dalına kavuştu.»

Sonuçta, DTCF Halkbilim Kürsüsünün 1983'te Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne anabilim dalı olarak bağlanmasının ardından Halkbilim Kürsüsünün ders programının tamamen bu yeni bağlanan Bölümün programına uyarlanmasından ötürü dönemin DTCF Halkbilim Anabilim Dalı Başkanı Orhan Acıpayamlı, kadrosunun Halkbilim Anabilim Dalından alınmasını ister. Acıpayamlı bunun için 12 Aralık 1984 tarihinde DTCF Dekanlığına bu yeni duruma sitem eden bir yazı yazar (*AÜ DTCF Orhan Acıpayamlı'nın Akademik Personel Dosyası*) ve kendi talebiyle 1985 yılında Antropoloji Bölüm Başkanlığına atanır:

“Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığına

Esas ihtisas alanım Etnoloji-Antropolojidir. Bu durum doçent ve profesör tayinlerimde açık bir şekilde görülebilir. 1980 yılında, milli kültürümüz konularında eğitim, öğretim, araştırma ve inceleme yapmak üzere Antropoloji Bölümü-Etnoloji Kürsüsünün ikiye ayrılması sonucunda kurulan Halkbilim (Folklor) Kürsüsünde görevlendirilmişim. Bir yıl sonra Halkbilim (Folklor) Anabilim Dalı Antropoloji Bölümünden alınarak ilgisi bulunmayan Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne aktarıldı. Bu arada programımız değiştirildi. Derslerimiz seçmeli dersler şekline dönüştürüldü. Böylece, Türk Kültürü konularında öğretim yapması gereken Anabilim Dalımız halk edebiyatı ve dil çalışmaları yapan bir birim haline geldi. (...)

Bu nedenle, bilimsel yönden ilgimin kalmamış bulunan, bugün içinde bulunduğum Bölüm ve Anabilim Dalından alınarak, sonradan kurulacak olan Etnoloji Anabilim Dalına aktarılacak üzere, ilk kaynağım olan Antropoloji Bölümü Sosyal Antropoloji Anabilim Dalına geçirilmem için gereğinin yapılmasına müsaadelerinizi saygılarımla yüksek katınıza sunarım.

Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı
Halkbilim Anabilim Dalı Bşk.”

1987 yılında Orhan Acıpayamlı emekli olduğunda aynı yıl Nevzat Gözaydın da Halkbilimi Anabilim Dalında göreve başlar. Prof. Dr. Nevzat Gözaydın’ın Halkbilim Anabilim Dalı Başkanırken gösterdiği çabalarla 1993 yılında Halkbilim Anabilim Dalı yeniden bağımsız bir bölüme dönüşür. 2002 yılında ise Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü’nden Etnoloji Anabilim Dalı ayrılarak Halkbilim Bölümü altına gelir (Kutlu, 2011: 7).^{xxiii} Böylece 2021 yılına kadar Halkbilim Bölümü Etnoloji Anabilim Dalı ile Halkbilim Anabilim Dalından oluşan bir bölüm haline gelir.^{xxiv}

Halkbilimi Bölümünün İsim Serüveni Üzerine

Etnoloji Anabilim Dalı ile Uygulamalı Halkbilimi Anabilim Dalından oluşan Halkbilimi Bölümünün tarihçesi boyunca karşımıza çıkan isim/adlandırma macerası da dikkat çekicidir ve aslında yakından bir bakışta Bölüm içinde/dışındaki çatışmalara ışık tutmaktadır.

DTCF’nin 1935’te kuruluşundan itibaren Bölüme ilişkin karşımıza çıkan farklı isimler/adlandırmalardan ilki “Etnoloji”dir ve “Etnoloji” ilk olarak Şevket Aziz Kansu’nun başkanlığını yaptığı Antropoloji Enstitüsünde yürütülmekte olan “Antropoloji ve Etnoloji Tedrisat Programı”nda kendine yer bulmuş görünüyor. Bu program yıllar içinde dönüşerek “Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü” olur. 1947’de Pertev Naili Boratav (verdiği halk edebiyatı derslerine dayanarak) “Türk Halk Edebiyatı ve Folklor Kürsüsü” olarak yeni bir adlandırmayla ortaya çıkar. 1961’de “Etnoloji Kürsüsü” kurulur ve Etnoloji Kürsüsünün 1980’de kapatılmasıyla “Sosyal Antropoloji Kürsüsü” ve “Halkbilim Kürsüsü” olarak iki ayrı birim kurulur. 1980’den sonra Bölümün tarihi boyunca adı “Halkbilim”, “Halk Bilim”, “Halk Bilimi” ve “Halkbilimi” şeklinde farklı biçimlerde yazılagelmiştir. DTCF’deki arşiv çalışmalarım sırasında inceleme fırsatı bulduğum 1984-1985 Haziran sayfalarını içeren *Ankara Üniversitesi Lisans Diploma Defteri*’nde 19-23 Haziran 1985 tarihleri arasında mezun olan üç öğrencinin mezun olduğu anabilim dalı adının “Halkbilim”, “Halk Bilim” ve “Halkbilimi” şeklinde kaydedildiğini saptamıştım: Defterde, 19.06.1985 tarihinde mezun olan Hüseyin Avni Çağılğan’ın mezun olduğu anabilim dalı “Halkbilim Anabilim Dalı” şeklinde yazılıyken aynı gün (19.06.1985) mezun olduğu görülen Baha Emet’in anabilim dalının “Halk Bilim” şeklinde, mezuniyet tarihi 23.09.1985 olan Metin Göl’ün anabilim dalının ise “Halk Bilimi” olarak kaydedildiği görülüyor. Bu karmaşa YÖK’ün 2020 yılında Bölüm adının “Halkbilimi” olması gerektiği kararına kadar sürmüştü.

YÖK’ün Türkiye’deki akademik yapılanmada aynı ve/veya benzer alanların adlarının ortaklaştırılması amacıyla 2019 yılında başlattığı çalışması için Dekanlığa 11 Kasım 2019’da Bölüm olarak bir rapor hazırlamıştık. Bu raporda (“Türk Halkbilimi” veya başka bir adla değil) “Halkbilim” adıyla yolumuza devam etmek istediğimizi ifade eden yedi sayfalık bir değerlendirme yazısı da yazmıştık. Raporun “Sonuç” bölümünde Bölüm ismimize ilişkin isteğimizi şu şekilde ifade ettik:

“ISCED-F 2013 Sınıflaması’nda 02 Sanat ve İnsani Bilimler geniş alanının altında bulunan 022 İnsani Bilimler (Diller Hariç) Alanı’nda yer alan 0222 Tarih ve Arkeoloji başlığı altında halihazırda adı 006.0222.010.003 kodlu ‘Halkbilim’ olan lisans programımızın adının ‘Halkbilim ve Türk Halkbilimi’ olarak önerildiği görülmektedir.

UNESCO Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması incelendiğinde “01 Eğitim Bilimleri” alanında yer alan dil öğretmenlikleri ile “02 Sanat ve İnsani Bilimler

023 Diller Alanı” dışında gerek “Sanat ve İnsani Bilimler” gerekse “Sosyal Bilimler, Gazetecilik ve Enformasyon” geniş alanlarının hemen hemen hepsinde evrensel bilim alanları adlarının olduğu görülmektedir.

International Standart Classification of Education (ISCED-F 2013)’te “halkbilim”, “*folklore studies*” olarak yer almaktadır. Raporumuzda belirttiğimiz gibi İngilizcede “folklore” hem “halk kültürü” ve “halk kültürünün çalışıldığı disiplin” anlamında kullanıldığı için dünyada bazı ülkelerde disiplini ayırmak amacıyla “folklore studies” (folklor çalışmaları) adlandırması kullanılmaktadır. Türkçede bu disiplinin adı (halk kültüründen ayrı bir adlandırmayla) “halkbilim” olarak yerleştiği için lisans programımızın adı olarak “Halkbilim” yeterli ve doğru bir adlandırmadır.

Ayrıca bir diğer çok önemli konu da alan ismimizin “Halkbilim” olmasının ve derslerin çoğunluğunun farklı ülkelerde uygulanan programlarla paralellik taşımasının hem uluslararası akreditasyonda hem de uluslararası değişim programlarının uygulanmasında kolaylaştırıcı etkisi açıktır.

Sonuç olarak, ISCED-F 2013 Sınıflaması’nda 02 Sanat ve İnsani Bilimler geniş alanının altında bulunan 022 İnsani Bilimler (Diller Hariç) Alanı’nda yer alan 0222 Tarih ve Arkeoloji başlığı altında halihazırda adı 006.0222.010.003 kodlu ‘Halkbilim’ adının yine ‘Halkbilim’ olarak korunması gerektiği düşüncesindeyiz.”

Bölüm olarak konuyla ilgili raporumuzu gönderdikten sonra görüşünü almak üzere (dönemin YÖK Başkan Vekili ve benim de 1990’lı yılların başlarından beri tanıdığım, iletişimimin hiç kopmadığı) Prof. Dr. Rahmi Er’e problemimizi iletme fırsatı buldum. Bana, konuyla ilgili çalışmaları yürüten kişi olan YÖK Yürütme Kurulu Prof. Dr. Ömer Açıkgöz’le görüşmem gerektiğini söyledi. Randevu olarak 12 Kasım 2019’da Prof. Dr. Ömer Açıkgöz’le görüşmeye gittim. Ömer Açıkgöz, kırk beş dakika süren görüşmemizde bana folklorun tarihinden alt çalışma alanlarına kadar pek çok konuda soru sorarken bir yandan da anlattıklarımı dizüstü bilgisayarında arama motorundan İngilizce sayfalarda tarıyordu. Görüşmemizin sonuna doğru bizim Bölümümüzün lisans programıyla Türk Halkbilimi Bölümlerinin lisans programlarını açıp karşılaştırdığında DTCF Halkbilim Bölümü olarak bizim bakış açımızdan meseleyi artık apaçık gördüğünü anladım. Ben ofisinden ayrılırken sekreterine “Halkbilim ile Türk Halbilimi ayrı ayrı diye not edelim” diyordu.

Nihayetinde 20 Mart 2020 tarihli Yükseköğretim Kurulundan gelen yazıyla Bölümün adı (ismimize “i” harfi eklenip) “Halkbilimi” şeklinde belirlenmiş oldu. Böylece uzun bir süredir “Halkbilim” olarak kullandığımız Bölüm adımız “Halkbilimi” olmuş oldu. Ardından “Halkbilim” adındaki anabilim dalımızın adında (akademik yapılanmada bir bölümün adıyla anabilim dalının aynı olamayacağı gerekçesiyle –ve bu durumun da niyeyse senelerce gözden kaçmış olduğu notuyla) değişiklik yapmamız istendi. 14 Temmuz 2021 tarihli Yükseköğretim Yürütme Kurulu toplantısında “Halkbilim Anabilim Dalı”ımızın ismi (Bölüm olarak bizim önerdiğimiz ve DTCF Kurulunun da oybirliğiyle 26 Mayıs 2021’de kabul ettiği şekilde) “Uygulamalı Halkbilimi Anabilim Dalı” olarak kabul edildi. Halen Bölümümüzde iki anabilim dalı bulunmaktadır: Uygulamalı Halkbilimi Anabilim Dalı ve Etnoloji Anabilim Dalı.

AÜ DTCF’de “Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü”nde, “Etnoloji Kürsüsü”nde, “Halkbilim Bölümü”nde, “Halkbilimi Anabilim Dalı”nda ve son olarak da “Halkbilimi Bölümü”nde şimdiye kadar kadrolu olarak toplam yirmi yedi akademisyen çalışmıştır^{xxv}:

Nermin Erdentuğ (1944-1980)
Pertev Naili Boratav (1947-1948)
Mehmet Tuğrul (1947)
İlhan Başgöz (1947-1950)
Orhan Acıpayamlı (1952-1987)
Sedat Veyis Örnek (1961-1980)
Çiğdem Boratav (1963-1966)
Ayhan Ataman (1966-1968)
Attila Erden (1967-1999)
Zafer İlbars (1969-1980)
Gülbüz Erginer (1977-2009)
İsmail Engin (1986-1992)
Nevzat Gözaydın (1987-2005)
Fatma Nüket Tanboğa (1993-1995)
Mustafa Muhtar Kutlu (1994-2019)
Serpil Aygün Cengiz (1994-1998, 2013-....)^{xxvi}
Çiğdem Kara (1996-1999)
Asker Kartarı (1996)
Abdurrahim Özmen (1997-2005)
Melike Kaplan (2001-....)
Ali Tayfun Atay (2001-2012)
Seda Kılınç (2005-2008)
Hasan Münüsoğlu (2009-....)
Pınar Kasapoğlu (2012-....)
İskender Yıldırım^{xxvii} (2015-....)
Zeynep Nagihan Kahveci (2019-....)
Anastasiia Zherdieva^{xxviii} (2021-....)

“AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünün tarihi”nden söz edilince akla ilk gelen kişiler öğretim elemanları olsa da Bölüm öğrencilerinin de Fakülte’deki folklor çalışmalarının önemli bir paydaşı olduğunu hatırlamak gerekiyor. Bölüm öğrencilerinin derslerde katıldıkları tartışmalar, yazdıkları lisans bitirme tezleri, yüksek lisans tezleri ve doktora tezleri ile ürettikleri çeşitli yayınlar dışında Bölüm öğrencilerinin ilk defa 1983’te kurmuş oldukları *öğrenci topluluğu* da Bölümdeki folklor çalışmaları üretimine her zaman önemli katkılarda bulunmuşlardır. 1993 yılında kurulan “Halkbilim Topluluğu” günümüze kadar (kesintilerle olsa da) canlılığını korumuştur.^{xxix} Yalnızca Halkbilim (ve Etnoloji Anabilim) Dalının öğrencilerinin değil, farklı bölümlerden öğrencilerin de üretmiş oldukları halkbilimi çalışmalarından söz etmek mümkündür. Buna bir örnek olarak birçok çalışmanın künyesini *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi’nde Yapılan Folklorla İlgili Lisans Tezleri Bibliyografyası* (1940-1980) başlıklı çalışmada listelenen halkbilimle ilgili 564 lisans bitirme tezinin dökümünde görmek mümkündür (Çetin, 1986).

AÜ DTCF’de halkbiliminin tarihinden söz edildiğinde Halkbilimi Bölümü dışındaki bölümlerden gelen katkıları da göz önüne almak gereklidir. Metin And, Hasan Özdemir gibi akademisyenlerin folklor alanını zenginleştiren çalışmalarının dışında Bölümümüzdeki bazı derslere Ankara Üniversitesi

dışından gelerek katkı sağlayan Ahmet Şenol, Doç. Dr. Sema Demir, Dr. Solmaz Karabaşa, Kudret Emiroğlu gibi araştırmacıların katkıları da önemlidir.

Üzücü olan ise Halkbilimi Bölümüne yapılan bütün bu katkıların ardında yaşanan akademik ve kişisel çatışmalar bir yana bu katkıların tek tek neler olduğunun bile henüz ayrıntılı bir biçimde yazıya dökülemediği olmasıdır.

Sonuç

AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünün lisans ve lisansüstü dersleri incelendiğinde ve öğretim elemanlarının yayınları gözden geçirildiğinde 1935'ten 2023'e Bölümün halkbilimi (folklor) ve etnoloji anlayışında yaşanan etnografik ekolde büyük bir farklılığın oluştuğunu görmemek mümkün değil. AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünde halk bilgisinden geleneksel bilgi kavramsallaştırmasına doğru, halkbilimin kadrolarından araştırma alanlarına doğru, kadın folklorundan feminist folklor çalışmalarına doğru, etnografik yöntemin teknik bir aracı olarak fotoğraftan görsel etnografiye doğru, maddi kültürden *örneğin* turizm antropolojisine, töreler-âdetler-gelenekler-görenekler-karşılamalar-uğurlamalar-kalıp hareketlerden *örneğin* psikolojik folklorla doğru, köy araştırmalarından kent araştırmalarına doğru, pozitivist halkbilimden eleştirel halkbilimine doğru ve saha çalışması ile metin üretiminde düşünsel yaklaşımı benimsemeye kadar önemli bir değişim yaşanıyor. Bölümün üretimlerindeki çatının, altında iş gördüğü sosyal bilimler paradigmasının dünyadaki değişimine koşut olarak değişiyor.

Bu çalışmamda AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünün 1935'te "Antropoloji ve Etnoloji Tedrisatı Programı"yla bir başlangıç yapan tarihini, 1938'de Pertev Naili Boratav'ın verdiği halk edebiyatı dersleriyle başlayıp 1947'de "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" olarak devam eden, ama 1948'de kesilen; 1944 yılında Nermin Erdentuğ'un etnoloji doçenti olması ve 1961'de Etnoloji Kürsüsünü kurması, Erdentuğ'un Orhan Acıpayamlı ve Sedat Veyis Örnek'le birlikte Etnoloji Kürsüsünde yaptığı antropolojik folklor çalışmalarıyla hızı kesilmeyen ve nihayetinde Sedat Veyis Örnek tarafından 1980'de kurularak günümüze kadar kesintisiz bir şekilde eğitime devam eden tarihinin kronolojik olarak iskeletini göstermeye çalıştım. Bunu yaparken "Antropoloji ve Etnoloji Kürsüsü", "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü", "Etnoloji Kürsüsü" ve "Halkbilim Kürsüsü"nin kurucu akademisyenlerinin yaşadıkları çatışmaları (ayrıntılı olamasa da belgeler üzerinden göstermeye çalışarak) aktarmayı denedim. "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" kurulduğunda Pertev Naili Boratav'ı önce *mahkemeye* ve sonra beraat ettiği halde *üniversite dışına* taşıyan çatışmalar, "Etnoloji Kürsüsü" kurulurken Şevket Aziz Kansu ile Nermin Erdentuğ'un yaşadığı ve Kürsü kurulduktan sonra Kürsünün üç öğretim üyesi olan Erdentuğ, Acıpayamlı ve Örnek'in kendi aralarında yaşadıkları çatışmalar ve bu çatışmaların sürüklediği bir sonuç olarak nihayetinde "Halkbilim Kürsüsü"nin kuruluşu antropolog, etnolog, Türkolog ve halkbilimci akademisyenlerin bir parçası oldukları DTCF koridorlarındaki akademi folklorunun açıkça dile getirilememesinin (sorgulanamamasının) Bölüm tarihçemizde bir çeşit *Roma barışı* (Pax Romana) yaşanmasına sebep olduğu kanısındayım. *Roma barışı*, bu barışın ne pahasına yaşandığının sorgulanmadığı bir tür barıştır. *Roma barışı* nın nelere mal olduğunun konuşulmadığı ortamlarda diğerlerinin belirli şeyleri görmezden gelmesini izlemek neleri görmezden gelmemiz gerektiğini ne yazık ki bize öğretiyor (Zerubavel, 2006: 17-32). Öte yandan olan biteni görmezden gelmek olan biteni olmamış yapmıyor. Eşdeyişle, akademideki sırlar kat kat toprağın altına gömülmüş iskeletler değil, herkesin bildiği sırlar olarak hepimizin gözünün önünde duran *odadaki fildir* ve bu durum bence kesinlikle Halkbilimi Bölümü tarihine özel bir durum da değil, tüm akademi için geçerliliği olan bir meseledir. Akademideki bu ayrıştırmaların -araştırmacı/araştırılan, nesnellik/öznellik, ben/öteki, süreç/ürün, bilim/sanat gibi- birbirini dışladığına inandığımız

seçeneklerden oluşan ikilemler yaratarak akademik üretimlerimizi her düzeyde sınırlandırdığını ve akademi içinde de, dışında da sorunlarımıza çözüm bulmamızı zorlaştırdığını düşünüyorum. Jane Tompkins “Me and My Shadow” başlıklı yazısında akademik kimliğimizle gündelik yaşamımızın aslında birbirinden ayrıştırılamayacağını kendi yaşamından söz ederek içtenlikle bu durumumuzun eleştirisini yapıyor (1987: 169):

“Biri profesyonel dergiler için yazıyor, diğeri gece geç saatlerde günlüklerde yazıyor. Biri ‘bağlam’ (*context*) ve ‘anlaşılabilirlik’ (*intelligibility*) gibi sözcükler kullanıyor, tartışmaları kazanmayı, adını basılı görmeyi ve lisansüstü öğrencilere ciddi öneriler vermeyi seviyor. Diğlerinden neredeyse hiç haber alınamıyor. Bir zamanlar bir üniversitenin edebiyat dergisinde yayımlanan kısa bir hikayesi vardır, ancak yazdıkları esas olarak ‘günlük’ ve ‘özel’ etiketli defterlerde ve klasörlerdedir. Bu kişi telefonda arkadaşlarıyla çok konuşur, psikiyatristlere gitmiştir, *cappuccinoyu* sever, ruhsal durumu hakkında endişelenir. Babası şu anda hasta ve yakın zamanda intihar eden bir arkadaşı var. İşte buradaki ikilem yanlıştır –ve yanlış değıldir. Demek istediğim, gerçekte bölünme yoktur. Epistemoloji hakkında hissedeni ve konuşanı aynı kişidir. Problem şu ki sen, profesyonel işini yaparken özel hayatın hakkında konuşamazsın. Epistemoloji veya işte her ne hakkında yazıyorsan, bunun özel hayatınla hiçbir ilgisi yokmuş gibi, [yazdığın akademik] konu daha yüce, daha önemliymiş gibi davranırsın, çünkü yazdığın metin, sadece kişisel olanı (sözde) aşıyordur.”

Akademik üretim ile akademik yaşamın (ve onu içeren gündelik hayatlarımızın) ayrışmazlığını fark etmenin akademik tarihemize bakışımızı değıştirme gücüne sahip olduğunu düşünüyorum. Ahmet Atay’ın akademideki egemen dili sorguladığı “Journey of Errors: Finding Home in Academia” başlıklı yazısında okura önerdiği gibi (Atay, 2018: 16-22) ben de tarihemizi yazmak için *Roma barışını*, güç ilişkilerini sorgulayan hem bir yöntem hem de akademik bir alan olarak dekolonize edici bir otoetnografik^{xxx} yaklaşım öneriyorum. Niteliksel araştırma yöntemleri uzmanı olan etnograf Laurel Richardson’ın dediği gibi bu yönelim bizim için çok önemli bir fırsat yaratacaktır (2017: 1422):

“Zenon’un oku gibi asla bir hedefe (kadere?) ulaşamayacağım; ama Zenon’dan farklı olarak hiç bitmeyen bir yolculuğa odaklanmak yerine, okçuların oku nasıl yaptıklarına, ok kılıfındaki yerine ve ok kılıfının dünyadaki konumuna –yer değıştirmesine, yerine konmasına- odaklanıyorum. İlerlemeci ideolojilerin ve kişisel deneyimlerin vaadlerini kazılacak kalıntılar, ortaya çıkarılacak katmanlar, akademik hastalık ortamından (miasma) geçen yollar olarak görüyorum. Olma öyküsünde (veya öykülerinde) altta yatan akademik ideolojiyi (örneğin başarılı bir profesör olma, harika bir kuramcı olma, bir disiplinin uzmanı olma, parlayan bir feminist olma gibi) yapışökümüne uğratmak için önemli bir şansa sahibiz ve bu olma öyküsü olmuş olmaktan iyidir.”

“Etnografik yaşam benlikten ayrılamaz” (Richardson, 2000: 253) görüşü doğrultusunda hazırlamaya çalıştığım metnimde yer alan Bölüm tarihemiz üzerine bu denememde elbette (konuşulmayı ve yazılmayı bekleyen) ok fazla eksik nokta ve henüz anlatıl(a)mamış olan çok fazla şey var. Bu eksikleri meslektaşlarım ile öğrencilerimizin cesaretle ve etik değerleri sürekli sorgulayarak ele alacağına, böylece tarihemize bakış açımızın derinleşip zenginleşeceğine ve bunun da bilimsel çalışmalarımızı hem kendimiz hem başkaları için daha anlamlı, işe yarar yapacağına inanıyorum.^{xxxi}

AÜ DTCF Halkbilimi Bölümü Öğretim Elemanları (soldan sağa): Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz, Dr. Öğr. Üyesi Anastasiia Zherdieva, Doç. Dr. Pınar Kasapoğlu, Öğr. Gör. Dr. İskender Yıldırım, Doç. Dr. Hasan Münüsoğlu, Dr. Araş. Gör. Zeynep Nagihan Kahveci, Prof. Dr. Melike Kaplan (AÜ DTCF, 9 Haziran 2023, *fotoğraf*: Selçuk Azmanoğlu)

Kaynaklar

Atay, Ahmet (2018). Journey of Errors: Finding Home in Academia. *Cultural Studies Critical Methodologies*, Vol. 18(1) 16 –22.

Aygün Cengiz, Serpil (2014). Gönül Pultar, İlhan Başgöz ve “Rosie the Riveter”. *Kültürötesi Bir Gezgin: Gönül Pultar'a Armağan Kitabı - A Transcultural Wanderer: A Festschrift for Gönül Pultar* içinde, Mustafa Pultar (Der.). İstanbul: Tetragon Yayınları

Aygün Cengiz, Serpil (2016). *folklor/edebiyat* Dergisi Buluşmalarının Kısa Tarihçesi. *folklor/edebiyat*, Cilt 22, Sayı 87, 233-260.

Aygün Cengiz, Serpil (2017). Hikâyemiz (II)... *Siyah Sıcak Güneş –Sedat Veyis Örnek* içinde, Serpil Aygün Cengiz ve ark. (Haz.). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları (Yayın no 620) ve Ürün Yayınları.

Aygün Cengiz, Serpil (2019) Kırık Karanfiller: Bir Folklor Müzesinde Annem Hakkındaki Her Şey. *Turnalar Uluslararası Hakemli Türk Dili, Edebiyat ve Çeviri Dergisi*, Yıl 21, Sayı 76, Ekim-Kasım-Aralık, 76-81.

Aygün Cengiz, Serpil – Karagöz, Meryem – Karacagil, Zeynel (2018). Nail Tan ile Folklor Üzerine Bir Görüşme. *folklor/edebiyat*, Cilt 24, Sayı 93, 233-258.

Başgöz, İlhan (2017). *Gemerek Nire Bloomington Nire –Hayat Hikâyem*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Boratav, Pertev Naili (1982). *Folklor ve Edebiyat (1982) I*. İstanbul: Adam Yayıncılık.

Burke, Elizabeth (2014). *Challenging the Silences: A Phenomenographic Study of How Autoethnography is Experienced*. Doktora tezi. Danışman: Rodney J. Beaulieu. Fielding Graduate University The School of Educational Leadership for Change (Amerika Birleşik Devletleri).

Çetik, Mete (1998). *Üniversitede Cadı Kazanı -1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Çetik, Mete (2019). *Pertev Naili Boratav –Bir Akademisyen ve Düşünce Adamı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Çetin, Gülen (1986). *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Yapılan Folklorla İlgili Lisans Tezleri Bibliyografyası*. Ankara: T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Ellis, Carolyn (2003). *The Ethnographic I: A Methodological Novel About Autoethnography*. USA: AltaMira Press.

Erdentuğ, S. Aygen (2000a). Prof. Dr. Nermin Erdentuğ (25.12.1917-26.6.2000) Özgeçmişi ve Çalışmaları. *folklor/edebiyat Sosyal Antropoloji Özel Sayısı –Nermin Erdentuğ Anısına*, Cilt 6, Sayı 22, 7-11.

Erdentuğ, Aygen (2000b). Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'un Ardından. *folklor/edebiyat Sosyal Antropoloji Özel Sayısı –Nermin Erdentuğ Anısına*, Cilt 6, Sayı 22, 12-14.

Erdentuğ, Aygen (1980). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bibliyografyası (1935-1983). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, Sayı 12, 451-504.

Erdentuğ, Nermin (1956). *Hal Köyü'nün Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Erdentuğ, Nermin (1959). *Sün Köyü'nün Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Erdentuğ, Nermin (1969). Türk Etnografya Çalışmaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Cilt: 2, 65-71.

Kansu, Şevket Aziz (1940). *Türk Antropoloji Enstitüsü Tarihçesi (Historique de L'institute Turc d'Anthropologie)*. İstanbul: Maarif Matbaası.

Krylov, Ivan (1869). *The Russian Fabulist Krillof and His Fables*. Trans. By W. R. S. Ralston. London: Strahan and co.

Kutlu, M. Muhtar (2011). Ayakta Ölen Ağaçlar Neslinden: Prof. Dr. Gürbüz Erginer (1945-2009) Hayatı ve Yayınları. *Millî Folklor*, Yıl 23, Sayı 89, 6-11.

Münüsüoğlu, Hasan (2015). "İrk"tan "Kültür"e: Antropoloji-Folklor Etkileşimi -Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Örneği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55, 2, 127-142.

Münüsüoğlu, Hasan (2017). *İrk Lekesi –Türkiye’de Antropolojinin Kurulma ve Kurumsallaşma Sorunlarına Tarihsel Bir Yaklaşım: DTCF Örneği*. Ankara: Heretik Yayınları.

Ngunjiri, Faith Wambura - Hernandez, Kathy-Ann C. – Chang, Heewon (2010). Living Autoethnography: Connecting Life and Research. *Journal of Research Practice*, Volume 6, Issue 1.

Örnek, Sedat Veyis (1979). *Geleneksel Kültürümüzde Çocuk*. Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Örnek, Sedat Veyis (1977). *Türk Halkbilimi*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Örnek, Sedat Veyis (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Örnek, Sedat Veyis (1966). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.

Pehlivan, Gürol (2022). Mehmet Tuğrul’un Kitaplaşan Doktora Tezinde “Uygunsuz” Halk Anlatılarının Yazgısı. *Kebikeç –İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, Yıl 27, Sayı 53, 7-30.

Pehlivan, Gürol (2021). İlhan Başgöz’ün *Biografik Türk Halk Hikâyeleri* Unvanlı Doktora Tezi Üzerine. *folklor/edebiyat*, 27(1):47-68.

Pultar, Gönül – Aygün Cengiz, Serpil (2003). *Kardeşliğe Bin Selâm –İlhan Başgöz ile Söyleşi*. İstanbul: Tetragon İletişim Hizmetleri A.Ş.

Richardson, Laurel (2017). Qualitative Writing. *The SAGE Handbook of Qualitative Research* içinde. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln (Eds). Sage Publications.

Richardson, Laurel (2000). Evaluating Ethnography. *Qualitative Inquiry*, Volume 6 Number 2, 253-255.

Roudinesco, Elisabeth (2012). *Her Şeye ve Herkese Karşı Lacan*. Çev. Nami Başer. İstanbul: Metis Yayınları.

Tompkins, Jane (1987). Me and My Shadow. *Feminist Directions*, Autumn, Vol. 19, No. 1, 169-178.

Yolcu, Mehmet Ali (2021). 1948 Yılında Ankara Üniversitesi Folklor Kürsüsü ile İlgili TBMM Görüşmeleri. *Sosyal Bilimler Işığında Doğa, İnsan, Toplum ve Kültür* içinde, Mustafa Aça, Mehmet Ali Yolcu (Haz.). Çanakkale: Paradigma Akademi.

Zerubavel, Eviatar (2006) *The Elephant in the Room – Silence and Denial in Everyday Life*. USA: Oxford University Press.

ⁱ Bu çalışma, 2-5 Mayıs 2023 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde düzenlenmiş olan "Cumhuriyetin 100. Yılında DTCF ve Bilim Sempozyumu"nda sunulan "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Halkbiliminin Tarihi" başlıklı bildirinin yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş halidir.

ⁱⁱ 2013 yılından bu yana AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünün tarihçesi üzerine yaptığım arşiv çalışmalarında beni yalnız bırakmayan ve bulduğum her belgeden duyduğum sevince eşlik eden DTCF Etnoloji Anabilim Dalı 2008 yılı mezunu Meryem Karagöz'e de ayrıca teşekkür ediyorum.

ⁱⁱⁱ "Halk edebiyatı", Sedat Veyis Örnek'in *Türk Halkbilimi* kitabında yirmi beş ana başlık altında listelediği halkbilimin kadroları arasında on dokuzuncu sırada yer alıyor: 1. Köy, kasaba ve kent yaşamı (monografiler), 2. Yerleşim – yerleşim türleri, 3. Barınak – konut (Halk mimarisi), 4. Aydınlanma, ısınma, 5. Taşıtlar, taşıma teknikleri, 6. Ekonomi türleri, 7. Halk ekonomisi, 8. Beslenme – mutfak – kiler, 9. Ölçme, tartma, hesaplama birimleri; zaman ve mesafe kavramları, 10. Halk sanatları ve zanaatları, 11. Giyim – kuşam – süs, 12. Halk bilgisi, 13. Halk inançları; töreler, âdetler, gelenekler, görenekler, 14. Geçiş dönemleri, 15. Bayramlar – karşılamalar – uğurlamalar, 16. Kalıp hareketler (tavırlar, jestler, mimikler), 17. Dernekler, kuruluşlar, dayanışma ve yardımlaşma, 18. Dinsel – büyüsel içerikli inançlar, işlemler, 19. **Halk edebiyatı**, 20. Halk tiyatrosu (geleneksel tiyatro), 21. Halk oyunları (dansları), 22. Halk müziği ve müzik araçları, 23. Çocuk oyunları ve oyuncakları, 24. Halk eğlenceleri; sporlar, 25. Adlar (Örnek, 1977: 17-20).

^{iv} 1948'deki DTCF tasfiyesiyle ilgili olarak daha ayrıntılı bir değerlendirme için Mete Çetik'in *Üniversitede Cadı Kazanı -1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası* (1998) adlı çalışması ile Boratav'ın akademik yaşamının detayları için yine Mete Çetik'in *Pertev Naili Boratav –Bir Akademisyen ve Düşünce Adamı* (2019) başlıklı çalışmasına bakılabilir.

^v TBMM'de "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü"yle ilgili yapılan söz konusu görüşmeler Mehmet Ali Yolcu'nun "1948 Yılında Ankara Üniversitesi Folklor Kürsüsü ile İlgili TBMM Görüşmeleri" başlıklı çalışmasında ayrıntılı bir biçimde yer almaktadır (Yolcu, 2021: 11-28). Mehmet Ali Yolcu'nun bu çalışmasıyla ilgili olarak söylemem gereken bir konu da şu anda okumakta olduğunuz makalemin İhsan Hınçer'in kurucusu olduğu TFA'nın kırk üç yıl sonra yayımlanan 367. sayısında yer alıyor olmasından kaynaklanıyor; çünkü Yolcu'nun Boratav'ın kurduğu "Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Kürsüsü" üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan görüşmelere yer verdiği bu önemli metnin ortaya çıkışına sebep olan İhsan Hınçer'in "Pertev Naili Boratav'ın Halkbilimine Katkıları" (*Milliyet Sanat Dergisi*, 23 Ekim 1978, Sayı 294) başlıklı yazısıdır. Benim 27 Şubat 2021'de DTCF Dekanlığının düzenlediği bir konferansta sanal ortamda yaptığım bir konuşmayı dinleyen Yolcu, İhsan Hınçer'in bu çalışmasından haberdar olarak meselenin peşine düşmüş ve bu yazısını yazmıştır. Konuyla ilgili olarak eklemek istediğim önemli bir konu da Yolcu'nun kendi yazısının dipnotunda bu hikayesini anlatarak bana teşekkür etmesidir. Yolcu benim konuşmamdan yola çıkıp İhsan Hınçer'in çalışmasından feyzalarak yazdığı kitap bölümünün dipnotunda şöyle diyor: "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin 85. yıl konferansları çerçevesinde Halkbilim Bölümü Başkanı Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz, verdiği youtube konferansında Halkbilim Bölümünün tarihini anlatırken İhsan Hınçer'in 1978 yılında yazmış olduğu bir yazıya atıf yapmıştır. Hınçer, yazısında 1948 yılı Meclis görüşmelerinde folklor kürsüsü kaldırılmak istenirken bazı vekillerin folkloru küçümsediğinden söz etmiş. Merakla araştırmaya başladım ve 6-7 Temmuz 1948 yılı Meclis görüşmelerinin tutanaklarına ulaştım. Bu yazı fikri böyle doğdu. Bu merakımı tetiklediği ve akabinde bu yazı fikrinin oluşmasını sağladığı için Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz'e teşekkür ederim." (Yolcu, 2021: 11). Yolcu'nun alıntıladığım dipnotunun burada benim kendi makalemden anlatmaya çalıştığım meselenin simgesel bir örneği olduğunun altını çizerek akademi folklorunda çok fazla rastlamadığımız bu inceliği için ben de kendisine teşekkür ediyorum.

vi İlhan Başgöz'ün doktora teziyle ilgili olarak ayrıntılı bir araştırma yazısı için Gürol Pehlivan'ın *İlhan Başgöz'ün Biyografik Türk Halk Hikâyeleri Unvanlı Doktora Tezi Üzerine* başlıklı makalesine bakılabilir (Pehlivan, 2021: 47-68).

vii Boratav'ın uzaklaştırılmasından sonra AÜ DTCF'de "halk edebiyatı" dersi günümüze kadar Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü uhdesinde verilmeye devam etmiştir. AÜ DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde 1976-2007 yılları arasında çalışmış olan Prof. Dr. Hasan Özdemir'le 24 Şubat 2021'de yaptığım görüşmede Fakültede kendisinin çalıştığı dönemde "halk edebiyatı" dersini kendisinin verdiğini, kendisinden önce de Cahit Öztelli gibi dışarıdan gelen hocalarla bu dersin yürütülmüş olduğunu söyledi. Özdemir, kendisiyle yaptığım görüşmede bana, Almanya'da halkbilimi doktorasını tamamlayıp 1976'da DTCF'de çalışmaya başladıktan sonra, önce Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek'in Etnoloji Kürsüsü öğrencilerinin, daha sonra Prof. Dr. Nermin Erdentuğ'un Sosyal Antropoloji Kürsüsü öğrencilerinin kendisinden "halk edebiyatı" dersi almalarını istemiş olduklarını söyledi. Özdemir'in dediğine göre o dönemlerde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde bu dersler için Osmanlıca bilme şartı varmış, ancak Sedat Veyis Örnek Etnoloji Kürsüsü öğrencileri söz konusu olduğunda bu şartın geçerli sayılmaması için Prof. Dr. Hasibe Mazioğlu'ndan izin almış.

viii Söz konusu rapora AÜ Rektörlüğü arşivinde Nermin Erdentuğ'un akademik personel dosyasından ulaşılmıştır.

ix Nermin Erdentuğ, "Türk Etnografya Çalışmaları" başlıklı çalışmasında "1938'lerde Dil ve Tarih Fakültesi Etnoloji çalışmalarından Kemal Güngör'ün 'Denizli muntikası yörükleri üzerinde ilk bir tetkik ve neticeleri' adlı Etnografya yayını ve bundan sonra da aynı araştırmacının 'Cenubi Anadolu yörüklerinin Etno-Antropolojik tetkiki' (1941) eseri gelir. Bu tarihten sonra, 1956'lara kadar Dil ve T.C. Fakülteleri Etnografya çalışmaları alanında bir yayın görülmez" demektedir (1969: 68).

* 13.04.1960 tarih ve 103 sayılı AÜ DTCF Profesörler Kurulu Kararında yer alan akademisyenlerin adları "M. Şenyürek, Erdentuğ, S. Akurgal, H. Eren, S. Alp, A.J. Greimas, A. Kansu, N. Hızır, A. Sayılı, H. İnancık, M. Akdağ, A. İnan, N. Akder (bulunmadı), R. İzbirak, K. Akyüz, E. Z. Karal (bulunmadı), C.A. Alagöz, A.C. Kern (bulunmadı), Ş. Altundağ, İ.K. Kökten, K. Balkan, Y. Önen, B.S. Baykal, M. Özgü, D. Bediz, N. Özgüç, E. Bilgiç, T. Özgüç, S. Çağatay, S. Sinanoğlu (bulunmadı), H. Demircioğlu, Suat Sinanoğlu, H. Dereli (bulunmadı), O. Erol, K. Otto-Dorn, Z. Korkmaz ile H. Edwards (bulunmadı)" olarak görünmektedir. Kararda kimlerin olumlu, kimlerin olumsuz oy kullandığı yazılı değildir. Karar metninde oylamadan önce "Paleoantropoloji Kürsüsü Ordinaryüs Profesörü olması dolayısıyla Ord. Prof. Dr. Muzaffer Şenyürek'den bu mesele üzerinde konuşmasının istenmesine" karar verildiği ve oylama sonucu yazılıdır.

xi 1960 yılında Şevket Aziz Kansu ile Nermin Erdentuğ'un DTCF'de Etnoloji Kürsüsü kurulmasıyla ilgili olarak Dekanlıkla yaptıkları yazışmaları ve konuyla ilgili Dekanlık Profesörler Kurulu Kararı ile AÜ Senato Kararını bularak beni bilgilendirdiği için (yazışmalardan beni haberdar ettiği tarihte AÜ DTCF Bilgi İşlem Birimi Sorumlusu olarak çalışmakta olan) Ali Narin'e ve bu yazışmaları bildiri metnimde kullanmama izin veren AÜ DTCF Dekanı Prof. Dr. Levent Kayapınar'a teşekkür ederim.

xii DTCF Dekanlığı bünyesinde yapılan bu yazışmalarda yer alan yazım hatalarını düzeltmedim, kendi metnime olduğu gibi aktardım.

xiii Metnin sonundaki birkaç satır el yazısıyla eklenmiş; buradaki sözcük okunmuyor. Metindeki yazım hatalarını düzeltmeden olduğu gibi aktardığımı yeniden belirtmek isterim.

xiv Bu tartışmaların temelinde biyolojik antropoloji, sosyal antropoloji, etnoloji ve halkbilimi alanlarının bir bölüm çatısı altında birlikte olup olamayacağı meselesi bulunmaktadır.

xv Nermin Erdentuğ'un yayınları için kızı S. Aygen Erdentuğ'un hazırladığı "Prof. Dr. Nermin Erdentuğ (25.12.1917-26.6.2000) Özgeçmişi ve Çalışmaları" başlıklı yayına bakılabilir (Erdentuğ, 2000a: 9-11).

xvi Acıpayam'ın 1962-1980 yılları arasında antropolojik folklorla ne kadar çok yoğunlaştığını doğrudan gösteren yayınlarının toplu listesi için Aygen Erdentuğ'un "Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bibliyografyası (1935-1983)" başlıklı çalışmasına bakılabilir (1980:453-455).

xvii Sedat Veyis Örnek üzerine yapılmış olan çok kapsamlı bir proje bulunmaktadır. Bu proje, Serpil Aygün Cengiz'in yürütücülüğünü yaptığı "TÜBİTAK SOBAG 114K576 Sedat Veyis Örnek Sözlü Tarih, Biyografi ve Belgelik Çalışması" başlıklı çalışmadır. Proje kapsamında hazırlanan *Sedat Veyis Örnek Belgeliği* <http://sedatveyisornek.humanity.ankara.edu.tr> adresinde bulunmaktadır. Sanal belgeliğin bulunduğu web sitesinde Sedat Veyis Örnek'in (lisans bitirme tezinden doktora tezine, kitaplarından hikaye, şiir gibi sanatsal ürünlerine, saha fotoğraflarından 8 mm'lik filmlerine ve Sedat Veyis Örnek hakkında 1950-2015 yılları arasında üretilmiş tüm metinlere kadar) proje çıktılarının tamamına ücretsiz ve şifresiz ulaşılabilir.

xviii AÜ DTCF'de Halkbilim Kürsüsünün kuruluş süreciyle ilgili olarak Sedat Veyis Örnek'le ortaklaşa hareket eden folklorcu bürokrat Nail Tan'ın hatıraları için Serpil Aygün Cengiz ve arkadaşlarının Nail Tan'la yaptıkları görüşmeye bakılabilir (Aygün Cengiz ve ark., 2018: 233-258).

xix Orhan Acıpayam'ın Fırat Üniversitesinde Dekanlık görevinde de bulunmuştur. Orhan Acıpayam'ın, Fırat Üniversitesinde ders vermek ve yöneticilik yapmak dışında tezler de yaptırmıştır. Örneğin Selahattin Solmaz Acıpayam'ın danışmanlığında *Şevkat Köyünün Aile Yapısının Sosyal Antropolojik İncelenmesi* başlıklı doktora tezini 1981'de, Dursun Çitçi ise *Elazığ Merkez Bucak Köylerinde Konut Folklorunun Kartografik Yöntemle İncelenmesi* başlıklı doktora tezini 1987'de tamamlamıştır. (Bahsi geçen tezlerle ilgili bilgiye ulaşmama Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrenci İşlerinden Mehmet Çubukçu ile Fırat Üniversitesi Kütüphanesinden uzman Saniye Bulut yardımcı olmuştur, kendilerine teşekkür ediyorum.)

^{xx} Bu bilgiler Sedat Veyis Örnek ile Orhan Acıpayamlı'nın *AÜ DTCF Akademik Personel Dosyalarından* alınmıştır.

^{xxi} Sedat Veyis Örnek'in *AÜ DTCF Akademik Personel Dosyasında* Nermin Erdentuğ'a yazdığı bir mektubun kopyası vardı. Sedat Veyis Örnek'in 21 Şubat 1968'de yazdığı mektuba, kendisi tarafından "bir nüshası Dekanlık katına sunulmuştur" diye not düşülmüş. Bu mektup özel bir yazışma elbette, ama bir kopyası Dekanlığa gönderildiği için ve ben de Örnek ile Erdentuğ arasındaki gerilimi gösteren değerli bir belge olması nedeniyle bu bilgiyi paylaşmak istedim. Sedat Veyis Örnek mektubuna "Sayın Hocam, 19 Şubat 1968 Pazartesi günü aramızda geçen olayı, duyguyu bir yana bırakarak mümkün olduğunca soğuk bir akılla düşünmeye çalıştım ve sonunda size bu mektubu yazmaya karar verdim" diyerek başlıyor ve devam ediyor. Benim açımdan bu mektubun öneminin nedeni kimin haklı kimin haksız olduğu meselesinden değil, Etnoloji Kürsüsü içinde bir profesör ile bir doçent arasındaki şiddetli gerilimi yansıtmıştı. Bölümümüzün tarihinde yer alan ama konuşulmayan gerilimler bana her zaman ("odadaki fili görmemek" deyiminin çıkmasına sebep olan) "Meraklı Adam" ("The Inquisitive Man") öyküncesini (fabl) hatırlatıyor. Ivan Krylov'un yazdığı öyküncede bir adam arkadaşına, üç saat gezdiği doğa müzesini anlatırken arkadaşı müzedeki fili görüp görmediğini sorar ve adam birden fili hiç fark etmemiş olduğunu anlar (Krylov, 1869: 43-44). Herkesin varlığından haberdar olduğu ama orada yokmuş gibi davrandığı fil nedir? Akademide *odadaki fil*, akademinin koridorlarıdır, halkbilimi jargonuyla söyleyecek olursak "akademi folkloru"dur.

^{xxii} Prof. Dr. Dursun Yıldırım'a, bana yazdığı cevabını hem sunumlarımda kullanabilmem hem de yazılı olarak paylaşabilmem için verdiği izinden dolayı teşekkür ederim.

^{xxiii} Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Halkbilim Bölümü, 2002 yılında YÖK Yürütme Kurulu (28/06/2002 tarih ve 41-6-1059 sayılı yazı) kararıyla mevcut Etnoloji Anabilim Dalı ile mevcut Halkbilim Bölümü'nün birleşmesiyle yeniden yapılanmıştır.

^{xxiv} 2021 yılında Bölüm öğretim üyemiz Doç. Dr. Pınar Kasapoğlu, Yükseköğretim Bilgi Sistemi'nde (YÖKSİS) yer alan "Üniversite Sistemi" içinde "Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Halkbilimi Bölümü" altında yer alan anabilim dallarımızın adlarının "Etnoloji", "Gelenekler ve Törelere", "Genel Halkbilimi", "Halkbilimi" ve "Maddi Kültür ve Halk Oyunları" olduğunu fark etti. Buradaki önemli yanlışlığın düzeltilmesi için 27 Aralık 2021 tarih ve E-33573208-101.03.02-358830 sayılı yazıyla talebimizi Dekanlığa ilettik. Bölümün seksen sekiz yıl boyunca değişen adı, anabilim dallarının varlığı ve farklı dönemlere göre farklı adları bu bilim dalının içeriği üzerine yapılacak tartışmalar için önemli bir veri diye düşünüyorum.

^{xxv} Elisabeth Roudinesco'nun listelerle ilgili çok sevdiğim bir değerlendirmesini alıntılamanın tam sırası bence: "Ama liste bazen kurtarıcı bazen öldürücüdür. Kaderleri öldürülmek olan rehinelerin ya da, tam tersine, ölümden kurtarılabileceklerin listesi (örneğin Schindler'in listesi) ya da gaz odalarının çıkışında küle dönmüş ve yok edilmeden önceki benzersiz varoluşlarını devasa bir anıtta kayda geçmiş adlarından başka bir şeyin kanıtlayamadığı kişilerin listesi düşünülürse, listenin hem bir şey, hem de onun zıddı, yani ölüme direnme ve ölüm riski olabileceği anlaşılabilir" (Roudinesco, 2012: 87-88). Akademide çalışanlar için listeler hep hazırlanır, ama hiç konuşulmayan konulardan biri de bu listelerde yer alan kişilerin hem maruz kaldığı hem de ürettiği akademi folklorudur. Bölümümüzde çalışmış olan (yedisi halen çalışmaya devam eden) yirmi yedi akademisyenin Fakültede gerek Bölüm içinde gerekse Bölüm dışında yaşadıklarının ise ben başlı başına çok önemli bir araştırma konusu olduğunu düşünüyorum. Sanıyorum akademide bir diğer akademisyenle sorun yaşamayan akademisyen yoktur; benim için asıl mesele sorunların olması değil, bunların hiç yazılmaması veya konuşulmaması oldu. Kendi çalıştığım Bölüme yönelik olarak bu düşüncelerimi "Kırık Karanfiller: Bir Folklor Müzesinde Annem Hakkındaki Her Şey" (2019: 76-81) başlıklı yazımda üstünkörü de olsa dile getirmeye çalışmıştım. Kişinin kendi iç dünyası hakkında konuşmasının ve metne dökmesinin iyileştirici gücüne her zaman inandım ve *yeniden etnografinin* 1990'lardan beri çok ilgi çeken alt çalışmaları otoneografiyle üretilen pek çok çalışma da bu düşüncelerimi destekliyor görünüyor. Örneğin Elizabeth Burke, *Challenging the Silences: A Phenomenographic Study of How Autoethnography is Experienced* (2014) başlıklı otoneografik çalışma deneyimini irdedelediği doktora tez çalışmasında otoneografi çalışması yapan araştırmacıların farkındalık, kendini kabullenme, özgüven, farklı dünya görüşleri edinme ve eğitsel bakımdan ruhsal olgunlaşma yaşamaktan duygusal bakımdan acı dolu ve zorlu bir dünyada bulunup aynı zamanda neşeli ve eğlenceli bir dünyaya girme, özgürleşme ve yaşanan deneyimin terapötik olmasına, sorumluluk hissetmeye ve ait olma duygusuna ve uyumlanma ile içselleştirmeye kadar çok zengin bir kazanımlar dünyasında gezindiklerini söylüyor (Burke, 2014: 60-83). Otoneografik yöntemde içebakış çok önemlidir. Bölüme ilişkin metinlerde otoneografinin bir yöntem olarak kullanıldığını söyleyemem, ama Nermin Erdentuğ'un 2000 yılındaki vefatının ardından kızı ve meslektaşları S. Aygen Erdentuğ'un annesiyle ilgili yazdığı yazının son paragrafının metindeki içebakışın gücüyle bizlere dokunmaması mümkün değil: "Ama ne yazık ki, fazlasıyla emek verdiği D.T.C.F.'de, 1980'li yıllarda gördükleri ve yaşadıkları onu derinden üzmüş ve sarsmıştı. O kadar ki, emekli olduktan sonra, D.T.C.F.'nin kapısından içeri adımını atmak istemedi. D.T.C.F.'ye olan eski aşkını bilen biri olarak, beni en çok şaşırtan ise, T.V.de, vefat eden biri için yıllarca çalıştığı kurumda bir tören yapıldıktan sonra mezarlığa götürülüşünü seyrederken söyledikleri olmuştu: Laf lafı açıp konuşurken, kendisi için böyle bir töreni istemediğini beyan etmişti. Daha sonraki yıllar, ne zaman laf dönüp dolaşıp bu konuya gelmişse ağzından, onu tanımış olan herkesin rahatlıkla hatırlayabileceği otoriter bir sesle 'Asla!'dan başka bir şey çıkmadı" (Erdentuğ 2000b: 13). Bölümde çalışan akademisyenlere ait (yazılmamış olan) çok sayıdaki kırgınlık hikayesinden biri de

Orhan Acıpayamlı'ya aittir. Acıpayamlı'nın asistanlarından biri ve yıllar sonra ben araştırma görevlisi olarak çalışırken benim de hocam olan Dr. Attila Erden (kendisiyle 8 Mayıs 2023 tarihinde yaptığım) bir telefon görüşmemizde 1987'de emekli olduktan sonra Orhan Acıpayamlı'ya Bölümde ders verdirilmemesine Hocanın çok üzüldüğünü hatırladığını söylemişti. Yazılmamış olan, hatta üzerine konuşulmamış bile olan bütün bu travmatik anıların Bölümde üretilen akademik çalışmaları kuşaklar boyunca olumsuz bir şekilde derinden etkilediğine inanıyorum.

xxvi Ben, 1994 yılında AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlamıştım; fakat 1998'de doktora tez önerimi ilk sunumumun ardından istifa etmek zorunda kalmıştım. Tez izleme komitesine tez önerimi sunduğum toplantıyla ilgili olarak yıllar sonra, "Gönül Pultar, İlhan Başgöz ve 'Rosie the Riveter' " (2014: 33-35) başlıklı bir yazıyla bana yapılan haksızlığa duyduğum kınarlığımı anlatmaya çalıştım.

xxvii Öğr. Gör. Dr. İskender Yıldırım 2006-2015 yılları arasında başka bir üniversite tarafından yapılan görevlendirmeye AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünde çalışmıştır. Benzer biçimde AÜ DTCF'nin kadrosunda yer almadan Halkbilimi Bölümünde görevli olarak veya kendi kurumundan izinli olarak AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünde çalışan başka akademisyenler de oldu: Muzaffer Sümbül (1993-1996), Şeref Öz (1997-2003), Demet Tuncel (2001-2003), Fırat Taş (2012-2013) ile Berivan Can Emmez (2018). Adı geçen bu akademisyenlerin de Bölümün tarihçesinde kuşkusuz ayrı bir yerleri bulunmaktadır. (Bölümümüzün tarihçesine ilişkin yaptığım araştırma için -Ankara Üniversitesi Rektörlüğünün izniyle- AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünde çalışan akademisyenlerin listesini hazırlamama yardımcı olan Ankara Üniversitesi Personel Daire Başkanlığından Özlem Öner'e teşekkür ederim.)

xxviii 2021 yılında Halkbilimi Bölümü kadrosuna dahil olan Dr. Öğr. Üyesi Anastasiia Zherdieva Bölümün yabancı uyruklu ilk öğretim elemanıdır. Bölümün içine girince tarihçe insanı sarıp sarmalıyor; buna bir örnek de Zherdieva'nın henüz işe yeni başlamışken Öğr. Gör. Dr. İskender Yıldırım'la birlikte "Cumhuriyetin 100. Yılında DTCF ve Bilim Sempozyumu"nda (2-5 Mayıs 2023) sunduğu "Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Etnografik Eserler Koleksiyonu Tarihçesi" başlıklı bildirisi. 1994-1998 yılları arasında ben Bölümde araştırma görevlisi olarak çalışırken DTCF Etnografik Eserler Koleksiyonunun olduğu odayı bana ofis olarak vermişlerdi (veya Halkbilimi Bölümü odasına bu önemli malzemeyi öylesine bırakmışlardı -hangi ifade daha doğru bilemiyorum). Odanın hikayesi Bölümle ilgili başka bir çok meselenin de hikayesinin bir parçasıdır; umarım bu etnografik malzemeyle bitmeyen imtihanımızı Bölümden hepimiz bir gün yazarak da paylaşırsınız.

xxix 1993 yılında AÜ DTCF'de ilk defa kurulan Halkbilim Topluluğunun kuruluş serüveni ve etkinlikleri için topluluğun dönemin öğrencilerinden (ve bugünün Kültür ve Turizm Bakanlığı Folklor Araştırmacısı) İbrahim Aslan'la yaptığım iki görüşmenin kaydı izlenebilir: "İbrahim Aslan AÜ DTCF Halkbilim Topluluğu'nu anlatıyor (01)" (<https://www.youtube.com/watch?v=iB-GDVcljQc&t=7s>) ile "İbrahim Aslan AÜ DTCF Halkbilim Topluluğu'nu anlatıyor (02)" (<https://www.youtube.com/watch?v=ofpcznkUPuE&t=692s>). Ayrıca AÜ DTCF Sanat Tarihi Bölümü'nde lisans eğitimi almış olan Prof. Dr. Meltem Özkan Altınöz'ün öğrencilik yıllarında solistliğini yaptığı AÜ DTCF Halkbilim Topluluğu müzik grubunu anlattığı video kayıt da <https://www.youtube.com/watch?v=4JKLjIqIDtI&t=473s> adresinden izlenebilmektedir. 2013 yılında AÜ DTCF Halkbilimi Bölümünde yeniden işe başladığımda Halkbilim Topluluk danışmanlığı görevini 2016 yılına kadar üstlenmiştim (2021 yılında da kısa bir süre için bu sorumluluğu üstlenip ayrılmak durumunda kalmıştım). Topluluğun danışmanı olarak çalıştığım süre boyunca hangi etkinlikleri gerçekleştirdiğimizi "folklor/edebiyat Dergisi Buluşmalarının Kısa Tarihçesi" başlıklı yazımda ayrıntılı bir şekilde anlatmaya çalıştım (Aygün Cengiz, 2016: 233-260).

xxx Otoetnografinin kurucularından olan Carolyn Ellis otoetnografiyi, "otobiyografik ve kişisel olanı kültürel, toplumsal ve siyasal olana bağlayan araştırma, yazı, hikaye ve yöntem" olarak tanımlıyor (Ellis, 2003: xix). 1980'lerden beri artık etnografik çalışmalarda düşünsel yaklaşım eksik olduğunda bu nasıl önemli bir problem olarak görünüyorsa araştırmacıların -çalıştıkları konu ne olursa olsun- kendilerini sorgulamadıkları ve yaptıkları çalışmadaki kendi hikayelerini anlatmadıkları araştırmaların da ileride kabul görmeyeceğine inanıyorum.

xxxi İçtenlikle örülen iletişim yankı odalarının duvarlarını yıkıyor: DTCF Halkbilimi Bölümü tarihçesi üzerine çalışmamı okuyarak düşüncelerini aktaran Bölümümüz öğretim elemanları Öğr. Gör. Dr. İskender Yıldırım, Doç. Dr. Hasan Münüsoğlu ile hem Bölüm hem kendi tarihçem üzerine yaptığım tüm konuşmaları dinleyerek değerlendirmelerini benimle paylaşan Araş. Gör. Dr. Zeynep Nagihan Kahveci'ye teşekkür ediyorum.

Research and Publication Ethics Statement: This is a research article, containing original data, and it has not been previously published or submitted to any other outlet for publication. The author followed ethical principles and rules during the research process. In the study, informed consent was obtained from the volunteer participants and the privacy of the participants was protected.

Araştırma ve yayın etiği beyanı: Bu makale tamamıyla özgün bir araştırma olarak planlanmış, yürütülmüş ve sonuçları ile raporlaştırıldıktan sonra ilgili dergiye gönderilmiştir. Araştırma herhangi bir sempozyum, kongre vb. sunulmamış ya da başka bir dergiye değerlendirilmek üzere gönderilmemiştir.

Etik komite onayı: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

Financial support: The study received no financial support from any institution or project.

Finansal destek: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

Conflict of Interest: The author declares no conflict of interest.

Çıkar çatışması: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Contribution rates of authors to the article: The authors in this article contributed to the 100% level of preparation of the study, data collection, and interpretation of the results and writing of the article.

Yazar(lar)ın makaleye katkı oranları: Bu makaledeki yazar %100 düzeyinde çalışmanın hazırlanması, veri toplanması, sonuçların yorumlanması ve makalenin yazılması aşamalarına katkı sağlamıştır.

Ethics committee approval: The present study does not require any ethics committee approval.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)